

Birteline, Jakobine og Knudsine

Almuens brug af *-ine*-navne i 1800-tallet

Kvindelige navne dannet til mandsnavne ved suffikset -ine står for en massiv navnemode i den danske personnavnebrug. Navnetyper er (formentlig) et højsocialt fænomen i sit udgangspunkt, men efterhånden er den blevet karakteristisk for den danske bondestand, og med tiden er tillige en del -ine-navne dannede til kvindenavne. -Ine-navnene er afledte enten med det primære suffix -ine eller et sekundært suffiks som eksempelvis -dine, -mine og -sine.

I denne artikel præsenteres de foreløbige resultater af et trefaset pilotprojekt, hvor forskellige aspekter af brugen af -ine-navne tages op. Med udgangspunkt i navnestof i folketællinger fra det 18. og 19. århundrede redegøres for manifestationer af kvindelig navnedannelse ved -ine-afledning af mandsnavnene Morten og Søren samt -ine-navne dannet til kvindenavnene Birthe, Bodil, Karen og Mette. På baggrund af de samme folketællinger opstilles -ine-navne i Øster Flakkebjerg Herred på Sydvestsjælland og den nærtliggende købstad Næstved. Slutteligt undersøges opkaldelse efter nære slægtninge som motiv for -ine-navne i en sjællandske bondeslægt fra Kællerød.

Om navne med endelsen *-ine* skriver navneforskeren Eva Villarsen Meldgaard i 1965, at "...denne navnetype, der indførtes i Danmark med navnet på en prinsesse [Frederik den 3.'s datter *Vilhelmine Ernestine*], og senere gennem hele det 18. århundrede brugtes i den oplyste borgerstand [...], vil i slutningen af det 19. århundrede fuldt så vel som Maren omkring år 1800 karakterisere sin bærerske som tilhørende bondestanden".¹ Ordene falder i undersøgelsen *Sydvestjysk navneskik gennem 300 år*, hvor forfatteren opstiller og beskriver navnebrugen i det sydvestjyske Skast Herred fra 1636 og frem til midten af det 20. århundrede. Navnestoffet er udledt fra herredets tingbog (1636) og kirkebøger for fem af herredets sogne (1656–60 og derefter med 50 års interval frem til 1956–60).

-Ine-navne er ofte, men ikke altid, kvindenavne dannede til mandsnavne, og i perioden 1806–10 finder Meldgaard det første eksempel i undersøgelsen på en hjemlig dannelse af et kvindenavn afledt af et mandsnavn med suffikset *-ine*, nemlig *Bertelsine*. Navnet er afledt af *Birtel*, men *Bertelsine* er ikke en ren afledning med *-ine*, hvilket navneforsker Lis Weise har benævnt *primærsuffiks*, men en afledning med et *sekundærsuffiks*, *-sine*.² Her er *s*-lyden fra mandsnav-

ne som for eksempel *Jens* og *Niels* i de kvindelige dannelser *Jensine* og *Nielsine* overgået til initial lyd i en ny suffiksdannelse. Meldgaard finder, at brugen af *-ine*-navne i Skast er forøget markant i perioden 1856–60 og særligt 1906–10, hvorefter de igen er blevet sjældnere i den sidste periode, 1956–60.

Et lignende mønster forekommer i København, men her er brugen af *-ine*-navne tidligere end i Sydvestjylland, hvilket Meldgaards anden systematiske undersøgelse af navnebrugen over tid i et afgrænset geografisk område viser. Omdrejningspunktet for *Studier i københavnske fornavne 1650–1950* er dåbslister i Vor Frue Sogns kirkebøger, og akkurat som ved forfatterens ældre undersøgelse, oplistes og redegøres der for navnebrugen, som den tager sig ud med 50 års intervaller.³ I materialet finder Meldgaard en anseelig del *-ine*-navne i dåbslisterne fra 1800 og 1850, hvorefter brugen af navnetypen er dalende frem imod år 1900.⁴

Kvindenavne, der ender på *-ine*, synes således at stå for en bemærkelsesværdig bevægelse i den danske personnavnebrug. I slutningen af det 18. og hovedsageligt i det 19. århundrede forekommer navnetypen ligefrem at danne en decideret navnemode, der tager sit afsæt i det 17. og 18. århundredes bedrestillede sociale lag, hvorfra den breder sig ned i samfundet og ud på landet, hvor *-ine*-navnene efterhånden findes alle steder og afledes til stort set alle mandnavne, og undertiden tillige af kvindenavne. I de første årtier af det 20. århundrede er en lang række af de pågældende navne fortsat i brug, men efterhånden går de af mode, og i dag har de en markant ringere betydning i danskernes navngivning, end de havde for lidt over hundrede år siden. En vis portion navne med endelsen *-ine* er dog relativt hyppige i dag, for eksempel *Josefine*, *Mikkeline* og *Nikoline*, men størstedelen af de mange *-ine*-navne, der tidligere har været i brug i Danmark, synes at være enten helt forsvundet eller ganske sjældne. Ved at undersøge *-ine*-navnene kan der opnås unik indsigt i en navnemode, som den tager sig ud fra start til slut; fra navnetypen introduceres i Danmark og til den gradvist udfases til kun at spille en mindre rolle i den moderne navneskik.

Alligevel begrænser de studier, der er foretaget over *-ine*-navne i Danmark, sig til mindre delstudier som i de nævnte undersøgelser af Meldgaard samt føromtalte Lis Weises artikel *Mine, Dine og Sine. Kvindenavne på -ine*. Dog skal også nævnes, at *-ine*-navne i Norge, hvortil praksissen er kommet via Danmark, er behandlet af Gulbrand Alhaug,⁶ mens moveringer dannet til navne, der tilhører bølgen af den såkaldte nordiske navnerenæssance, omtales af Birgit Eggert.⁷

Weise samler afledninger på *-ine* i 11 forskellige grupper ordnet efter udlid såsom *-mine*, *-dine* og *-sine*, der indgår i artiklens titel.⁸ Under de enkelte afsnit behandles såvel navne afledt med primærsuffikset *-ine* som afledninger

med forskellige sekundærsuffikser, hvor udlyd i et basisnavn, det være sig hele navnet eller kun en del heraf, som antydet ovenfor er overgået til initial lyd i et nydannet suffiks.⁹ Eksempelvis kan navne som *Vilhelmine* (afledt af navnet *Vilhelm*) og *Rasmine* (afledt af første del af navnet *Rasmus*) have dannet grundlag for sekundærsuffikset *-mine*, der siden er anvendt til at aflede basisnavne, der ikke indeholder *-m*, eksempelvis *Larsmine*, *Ottomine* og *Tygemine*, analogt med *-sine* i *Bertelsine*.

Weise har til undersøgelsen ordnet sit landsdækkende personnavnemateriale alfabetisk, som de skrives bagfra, en såkaldt retrograd udkørsel, og hun har behandlet de enkelte suffikser med fokus på dannelsesmåde og frekvens.¹⁰ Datamaterialet er baseret på CPR-registret og tilgik Institut for Navneforskning i 1985. Weise har undersøgt brugen af *-ine*-navne i tiden før 1900 og frem til 1910, hvortil hun bemærker, at de ældste personer i CPR er født omkring 1835.¹¹ Der må dog tages det forbehold, at studiet derved kun omfatter en lille del af de *-ine*-navne, der må formodes at have været i brug i den undersøgte periode, da mange navnebærere utvivlsomt må være døde inden oprettelsen af CPR-registeret i 1968. Det geografiske aspekt er nedtonet i Weises artikel, men visse regionale tilstande nævnes dog, for eksempel at *Rasmine* er almindeligst på Fyn, hvor også mandnavnet *Rasmus* er særligt frekvent, mens *Vilhelmine* akkurat som navnet *Vilhelm* fortrinsvis er fundet i København.¹² Slutteligt fastslås det, at "...*-ine* navne som ventet har størst frekvens som andet eller senere fornavn, og at de har været mest populære i landområder, specielt i Jylland".¹³

En større, landsdækkende og systematisk undersøgelse over brugen af *-ine*-navne findes ikke. Det er med denne artikel ingenlunde hensigten at dække dette videnshul, da et sådant studie vil være alt for omfattende for dette format, men derimod at præsentere et trefaset pilotprojekt, hvor navnetypen tages under behandling på et gradvist mere lokalt plan. Det drejer sig i første omgang om en række konkrete navne, der har dannet grundlag for afledninger med *-ine*, nemlig mandnavnene *Morten* og *Søren* samt kvindenavnene *Birthe*, *Bodil*, *Karen* og *Mette*, for derved at belyse, hvordan *-ine* har været anvendt som suffiks i Danmark i slutningen af det 18. og igennem det 19. århundrede. Samme periode er i fokus i pilotprojektets anden fase, hvor der gives en oversigt over, hvilke *-ine*-navne, der er i brug i et mindre geografisk område på Sydvestsjælland, nemlig Øster Flakkebjerg Herred og, i perspektiverende henseende, den nærtliggende købstad Næstved. Endelig undersøges brugen af *-ine*-navne i tre slægtled i *Slægten fra Kællerød*,¹⁴ hvorved der kan opnås indsigt i motiver bag navngivning med disse navne. Før vi retter blikket imod pilotprojektets indledende resultater, er det på sin plads at give en nærmere præsentation af moverede navne og suffikset *-ine*.

Moverede navne og suffikset *-ine*

Navne med endelsen *-ine* er ofte kvindenavne afledte af mandnavne, såkaldte moveringer, som det er tilfældet med *Bertelsine* af mandnavnet *Bertel*, *Jensine* af *Jens* og *Larsmine* af *Lars*. Kvindenavne dannet til mandnavne er på ingen måde et nyt fænomen. Allerede i bibelen bærer en af kvinderne ved Jesu grav navnet *Johanne*, der er afledt af mandnavnet *Johannes*, der ligeledes optræder i bibelen som navn på to af det nye testaments centrale skikkelser, Johannes Døber samt evangelisten og apostlen Johannes. Navnet *Johanne* kendes på dansk grund allerede i middelalderen, og det samme gør sig gældende for kvindenavnene *Benedicta* og *Juliana*, der er afledt af henholdsvis *Benedikt* og *Julius*.¹⁵ Fra middelalderen kendes også navnet *Christina*, der kan anskues som en movering, men som også kan tolkes som et selvstændigt navn med betydningen 'den kristne', akkurat som *Christian*.¹⁶ Fælles for disse navne er, at "...der er ingen tvivl om, at afledningerne i de allerfleste tilfælde er sket på fremmed grund".¹⁷ Det er Frankrig, der er centrum for navneskikken, men det er sandsynligt, at de moverede navne er kommet til Danmark via Tyskland.¹⁸

Efter reformationen er moveringer blevet mere almindelige i Danmark, hvor Christian den 4.s datter med Kirsten Munk, *Christiane* (1626–1670), der sandsynligvis var opkaldt efter faderen, traditionelt anses som den første bærer af et hjemligt moveret kvindenavn i nyere tid.¹⁹ Senere i det 17. århundrede har Frederik den 3. givet tre af sine døtre moverede navne, nemlig *Frederikke Amalie* (1649–1704), *Vilhelmine Ernestine* (1650–1706) og *Ulrikke Eleonora* (1656–1693), og *Vilhelmine Ernestine* er det tidligste kendte eksempel på en *-ine*-dannelse i Danmark. Motivet bag prinsessens navne er måske opkaldelse efter Frederik den 3.s tyskfødte dronning Sophie Amalies brødre Georg Wilhelm (1624–1705) og Ernst August (1629–1698), men såvel *Vilhelm* som *Ernst* har været yndede navne i fyrsteslægterne i Tyskland, og opkaldelsesmotivet kan sagtens tænkes at komme uden for den nærmeste familie.²⁰

De ovenstående eksempler på moveringer fra middelalderen og navnene på Frederik den 3.s døtre viser, at suffikset *-ine* ikke er den eneste måde, hvorpå man kan transformere et mandnavn til et kvindenavn. Som eksempler kan nævnes disse mere eller mindre kuriøse navne fra Vor Frue Sogn i København: *Gustava* afledt med *-a* af *Gustav*, *Lovise* afledt med *-e* af *Louis*, *Lorentia* afledt med *-ia* af *Lorents*, *Thomasie* afledt med *-ie* af *Thomas*, *Ulrikke* afledt med *-ke* af *Ulrik*, *Petrea* afledt med *-ea* af *Petrus* samt *Antonette* afledt med *-ette* af *Anton*.²¹

Her skal det dog alene handle om navne afledt med *-ine*. De *-ine*-navne, der gøres til genstand for undersøgelsen, vedrører fortrinsvis hjemlige dannelser, hvor suffikset er tilføjet et velkendt mandnavn eller sjældnere et velkendt kvindenavn. Dermed er en række navne ikke fundet relevante for studiet, selv-

om de ender på *-ine*. Det drejer sig eksempelvis om navnet *Katrine*, da dette navn ikke er en afledning, men en udvikling af *Katharina*,²² og *Christine*, der er en udvikling af *Christina*, som jeg analogt med Meldgaard har anset som et selvstændigt navn og ikke en movering af mandsnavnet *Christian*. Heller ikke navne som *Trine* og *Stine* er medtaget i nærværende undersøgelse, da disse navne er kortformer af *Katrine* og *Kirstine*, *Kristine*, *Justine* eller andre navne med endelsen *-stine*. Endelig ses der også bort fra navne, der utvivlsomt er indlånt i Danmark i *-ine*-formen, hvilket gælder for et navn som *Caroline*. Dette navn er en fransk og engelsk kæleform af *Carola*, der er et pigenavn dannet til den latinske form for navnet *Karl*, *Carolus*.²³

Da brugen af *-ine*-navne som anført ovenfor kom til Danmark fra Frankrig via Tyskland, hvor mange af de samme mandsnavne har været i brug, kan det naturligvis ikke altid afgøres med sikkerhed, hvorvidt et navn vitterligt er dannet på dansk grund eller ej. Kvindenavnet *Nissine* er afledt af *Nis*, der er den sønderjyske udvikling af *Niels*, og er utvivlsomt en hjemlig dannelse, men et navn som *Josefine* kan være vanskeligere at fastslå. Udbredelsen af navnet *Josefine* i 1800-tallet tilskrives af Meldgaard kejserinde *Joséphine* (1763–1814), der var ægtefælle til Napoleon I,²⁴ men da *Josefine* optræder som fornavn hos den 50-årige Josefine Frederikke Kirstine Lange i folketællingen fra Kolding Købstad allerede i 1801, synes navnet at være i brug på dansk grund før kendskabet til kejserinden. *Josefine* er snarest såvel en dansk dannelse til navnet *Josef* som et fransk indlånt navn dannet på samme vis.

Som bemærket i indledningen er det ikke kun mandsnavne, der afledes med suffikset *-ine*. Også kvindenavne tilføjes undertiden endelser med *-ine*, som det er tilfældet med *Bodiline*, der er dannet til *Bodil*, og *Mettine*, der er en afledning af *Mette*. For en del *-ine*-navne er det ikke umiddelbart muligt at afgøre, om der er tale om en afledning af et mands- eller et kvindenavn. Som eksempler kan her nævnes *Josine*, der kan være en sammentrækning af kvindenavnet *Josefine* eller som dette navn en afledning af mandsnavnet *Josef*; *Laurine*, der kan være en moverende afledning af mandsnavnet *Laurits* eller en (diminutiv) afledning af kvindenavnet *Laura*; samt *Pauline*, der kan være en afledning af mandsnavnet *Paul* eller en (diminutiv) afledning af kvindenavnet *Paula*. Dette kan kun sjældent afgøres med rimelig sikkerhed.

Når *-ine*-navnene er blevet så almindelige, hænger det formentlig sammen med, at de har gjort det muligt at opkalde på tværs af køn, så mandlige slægtninge kunne opkaldes i pigebørn,²⁵ men dette aspekt er ikke gældende, når eksisterende kvindenavne tilføjes suffikset. Man kan da forestille sig, at de moverede *-ine*-navne, efterhånden som de er blevet almindelige, har givet inspiration til endnu flere dannelser, ligesom det kan tænkes, at *ine*-lyden fonetisk har appelleret til folk, hvorfor repertoire af navne, der afledes, udvides til også

at omfatte kvindenavne. Dette understøttes af, at grundlaget for visse tilfælde af *-ine*-navne synes at være rene påfund.²⁶

Manifestationer af *-ine*-navne

Som kort berørt i artiklens indledende afsnit skelner Lis Weise mellem *-ine*-navne, der er dannet ved, at primærsuffikset *-ine* er tilføjet et navn eller en del heraf (*Jakob-ine* af *Jakob* eller *Rasm-ine* af *Rasmus*), og dannelser med sekundærsuffikser (*Jakob-line* og *Rasmus-dine*). Weise oplister følgende elleve sekundære suffikser: *-bine*, *-dine*, *-fine*, *-gine*, *-line*, *-mine*, *-nine*, *-rine*, *-sine*, *-tine* og *-vine*.²⁷ I den følgende redegørelse for, hvordan *-ine*-navne er dannet til mandnavnene *Morten* og *Søren* samt de fire kvindenavne *Birthe*, *Bodil*, *Karen* og *Mette*, anvendes Weises skelnen mellem primære og sekundære suffikser samt de elleve grupperinger. Denne delundersøgelse er foretaget på baggrund af søgeresultater i folketællingerne 1787, 1801, 1840 og 1880 i *Dansk Demografisk Database* (DDD), hvor digitaliserede udgaver af folketællingerne er tilgængelige. Undertiden er resultater sammenholdt med faksimileudgaver af folketællinger, der findes tilgængelige på *arkivalieronline* (AO).

Mandsnavnet *Morten* afledt med *-ine*

Mandsnavnet *Morten* har i de fire folketællinger dannet grundlag for i alt 12 kvindelige navne, der er dannet ved *-ine*-afledning. Som det fremgår af figur 1, er tre af disse dannet ved primærsuffiks, hvilket gør sig gældende for de leksikalske navne *Morine* og *Mortine* samt stavevarianten til sidstnævnte, *Morthine*. Navnet *Mordine* er komplekst, da der på den ene side kan argumenteres for at anskue denne form som en stavevariant af *Mortine*, da mandsnavnet *Morten* i reglen udtales med en hård *d*-lyd, men på den anden side synes der ved de kvindelige former at være en klar udtaleforskel, hvor *Mortine* udtales med distinkt *t*-lyd, mens *Mordine* afspejler udtalen af *Morten*. Dette skønnes ud fra et nutidigt perspektiv, men hvordan det vitterligt har forholdt sig i 1800-tallet, er ikke til at sige med sikkerhed. Her anses *Mordine* som et selvstændigt leksikalsk navn, afledt med det sekundære suffiks *-dine*.

		1787		1801		1840		1880	
		I alt	1. forn.	I alt	1. forn.	I alt	1. forn.	I alt	1. forn.
<i>Morine</i>	<i>-ine</i>	–	(–)	1	(1)	–	(–)	1	(1)
<i>Mortine</i>		–	(–)	1	(1)	–	(–)	56	(31)
<i>Morthine</i>		1	(1)	–	(–)	–	(–)	3	(2)
<i>Mordine</i>	<i>-dine</i>	–	(–)	–	(–)	–	(–)	1	(1)
<i>Mortengine</i>	<i>-gine</i>	–	(–)	–	(–)	–	(–)	2	(1)
<i>Morgine</i>		–	(–)	–	(–)	–	(–)	1	(1)
<i>Morteline</i>	<i>-line</i>	–	(–)	–	(–)	–	(–)	2	(2)
<i>Mortenline</i>		–	(–)	–	(–)	1	(1)	10	(8)
<i>Mortenmine</i>	<i>-mine</i>	–	(–)	–	(–)	–	(–)	2	(1)
<i>Mortensine</i>	<i>-sine</i>	–	(–)	–	(–)	1	(1)	7	(4)
<i>Mortesine</i>		–	(–)	–	(–)	–	(–)	1	(1)
<i>Mortentine</i>	<i>-tine</i>	–	(–)	–	(–)	–	(–)	4	(3)
I alt		1	(1)	2	(2)	2	(2)	90	(56)

Figur 1. Tabellen viser antallet af kvindenavne dannet til mandnavnet Morten ved afledning med *-ine* i folketællingerne fra 1787, 1801, 1840 og 1880. Til venstre i de fire kolonner ses det samlede antal af de enkelte former, mens tallet til højre (i parentes) angiver antallet af det pågældende navn som første fornavn.

De øvrige navne er dannet med sekundærsuffikserne *-dine*, *-gine*, *-line*, *-mine*, *-sine* og *-tine*. Det er tydeligt, at navnetypen særligt er i brug i slutningen af det 19. århundrede. I de tre tidlige folketællinger findes kun enkelte optegnelser for nogle få navne, nemlig *Morthine* i 1787, *Morine* og *Mortine* i 1801 samt *Mortenline* og *Mortensine* i 1840, men i 1880 findes i alt 90 kvindenavne dannet til mandnavnet *Morten* med endelsen *-ine*. *Morstine* findes en enkelt gang i 1880, men dette navn er ikke inkluderet her, da jeg ikke har anset *-stine* som en *-ine*-afledning, men snarere en sammensætning af førsteleddet i *Morten* og kvindenavnet *Stine*, der er omtalt ovenfor.

Tabellen i figur 1 viser, at de moverede navne er dannet på forskellig vis. Navne som *Mortenline* og *Mortensine* er eksempelvis dannet til hele basisnavnet, *Morten*, men en række af navnene er dannet ved afledninger af forskellige

dele af basisnavnet, *Morte-*, *Mort-* og *Mor-*, som det eksempelvis er tilfældet for *Morteline*, *Mortine* og *Morgine*. De leksikalske kvindenavne afledt til *Morten* er dannet på følgende vis:

Morten + *-gine*, *-line*, *-mine*, *-sine*, *-tine*

Morte + *-line*, *-sine*

Mort(h) + *-ine*

Mor + *-ine*, *-dine*, *-gine*

Som nævnt slutter Weise sin behandling af navnetypen med at konkludere, at *-ine*-navne i reglen findes som andet eller senere fornavn,²⁸ men dette forhold understøttes ikke af moveringerne af mandnavnet *Morten* i nærværende undersøgelse, da næsten to tredjedele af disse navne er anført som navnebærerens første eller eneste fornavn.

Periodens almindeligste kvindelige dannelse til *Morten* er ganske klart *Mortine*, der i 1880 optræder 56 gange landet over. Med undtagelse af *Morteline*, *Mortensine* og *Mortentine* optræder de øvrige navne blot tre eller færre gange. Størstedelen af navnene er dermed ganske sjældne, men deres eksistens vidner om en innovativ og kreativ navnedannelse, hvilket dog kommer endnu stærkere til udtryk i det følgende afsnit om afledninger til mandnavnet *Søren*.

Mandsnavnet *Søren* afledt med *-ine*

I de fire folketællinger er fundet i alt 24 kvindelige navne, der er dannet ved *-ine*-afledning til mandnavnet *Søren*. Som det fremgår af figur 2 er fire navne dannet ved afledning med primærsuffiks, nemlig *Søreine*, *Sørenine* og *Sørine* med stavevarianten *Sørrine*. Der kan argumenteres for at anskue *Sørrine* som en afledning med sekundærsuffikset *-rine*, men da der næppe har været konsistent udtaleforskel på *Sørine* og *Sørrine*, har jeg analogt med Weises anskuelser vedrørende *Nielsine* og *Nielssine* betragtet *Sørrine* som en ortografisk variant af *Sørine*.²⁹

De øvrige navne er dannet ved sekundærsuffikser, og faktisk er alle 11 mulige sekundærsuffikser i brug for at feminisere navnet *Søren*. Dette overstiger det højeste antal af suffikser, der er i brug til feminisering af et enkelt mandnavn i Weises artikel. Weise bemærker om *Jørgen*, der er afledt med ti forskellige sekundærsuffikser, men ikke med suffikset *-fine*, at der ikke er "...fundet noget andet mandnavn, til hvilket man har taget så mange suffixer i brug."³⁰ Dette vidner om manglen i Weises materiale, hvor mange potentielle navnebærere må være udeladt, da de er døde før indførelsen af CPR-registeret i 1968.

		1787		1801		1840		1880	
		I alt	1. forn.	I alt	1. forn.	I alt	1. forn.	I alt	1. forn.
<i>Søreine</i>	<i>-ine</i>	–	(–)	–	(–)	–	(–)	1	(1)
<i>Sørenine</i>		–	(–)	–	(–)	–	(–)	4	(2)
<i>Sørine</i>		6	(4)	6	(3)	48	(32)	2.246	(1.402)
<i>Sørrine</i>		1	(1)	–	(–)	1	(1)	16	(12)
<i>Sørbine</i>	<i>-bine</i>	–	(–)	–	(–)	–	(–)	1	(1)
<i>Sørenbine</i>		–	(–)	–	(–)	–	(–)	1	(–)
<i>Sørdine</i>	<i>-dine</i>	–	(–)	–	(–)	–	(–)	4	(2)
<i>Sørendine</i>		–	(–)	–	(–)	–	(–)	2	(1)
<i>Sørafine</i>	<i>-fine</i>	–	(–)	–	(–)	–	(–)	1	(1)
<i>Sørfine</i>		–	(–)	–	(–)	–	(–)	2	(2)
<i>Sørgine</i>	<i>-gine</i>	–	(–)	–	(–)	–	(–)	27	(19)
<i>Sørenline</i>	<i>-line</i>	–	(–)	–	(–)	–	(–)	7	(6)
<i>Sørline</i>		–	(–)	–	(–)	–	(–)	4	(3)
<i>Søremine</i>	<i>-mine</i>	–	(–)	–	(–)	–	(–)	1	(1)
<i>Sørenmine</i>		–	(–)	–	(–)	–	(–)	15	(11)
<i>Sørmine</i>		–	(–)	–	(–)	–	(–)	5	(2)
<i>Sørnine</i>	<i>-nine</i>	–	(–)	–	(–)	–	(–)	1	(1)
<i>Sørenrine</i>	<i>-rine</i>	–	(–)	–	(–)	–	(–)	1	(–)
<i>Sørensine</i>	<i>-sine</i>	–	(–)	–	(–)	–	(–)	54	(44)
<i>Sørencine</i>		–	(–)	–	(–)	–	(–)	1	(1)
<i>Sørresine</i>		–	(–)	–	(–)	–	(–)	1	(1)
<i>Sørsine</i>		–	(–)	–	(–)	–	(–)	12	(11)
<i>Sørentine</i>	<i>-tine</i>	–	(–)	–	(–)	–	(–)	7	(4)
<i>Sørvine</i>	<i>-vine</i>	–	(–)	–	(–)	–	(–)	3	(2)
I alt		7	(5)	6	(3)	49	(33)	2.417	(1.530)

Figur 2. Tabellen viser antallet af kvindenavne dannet til mandnavnet Søren ved afledning med *-ine* i folketællingerne fra 1787, 1801, 1840 og 1880. Til venstre i de fire kolonner ses det samlede antal af de enkelte former, mens tallet til højre (i parentes) angiver antallet af det pågældende navn som første fornavn.

Som det var tilfældet med kvindelige navne dannet til *Morten*, er også navne moveret fra *Søren* markant mere frekvente henimod det 19. århundredes slutning. Kun et enkelt navn optræder tidligere end 1880, nemlig *Sørine* (og *Sørrine*), der forekommer i alt syv gange i 1787, seks gange i 1801 og 49 gange i 1840. I 1880 er navnet noteret ikke mindre end 2.262 gange, og er dermed næsten halvtreds gange hyppigere end 40 år tidligere.

Samtlige øvrige dannelser til *Søren* optræder først i 1880, og også her er en stor del af navnene sjældne. *Søreine*, *Sørbine*, *Sørenbine*, *Sørafine*, *Søremine*, *Sørnine*, *Sørenrine* og *Sørresine* er alle kun noteret én gang hver, og det samme gør sig gældende for *Sørencine*, der er en stavevariant af det almindeligere *Sørensine*. Med 2.246 forekomster af navnet *Sørine* og dertil 16 optegnelser med stavevarianten *Sørrine* er dette navn klart almindeligst. Den næstmest almindelige afledning af *Søren* er *Sørensine*, der, inklusivt den ene gang *Sørencine* er noteret, optræder 55 gange i 1880. Blot yderligere tre navne findes mere end ti gange, nemlig *Sørgine* (27 navnebærere), *Sørenmine* (15) og *Sørsine* (12). Også her ses altså en klar tendens til en innovativ og særdeles kreativ navnedannelse, om end mange af navnene er yderst sjældne.

Til *Søren* er de moverede navne også dannet dels ved afledning af hele basisnavnet, eksempelvis *Sørenine*, *Sørenmine* og *Sørentine*, dels af dele heraf, som det er tilfældet med navnene *Søremine* og *Sørbine*. De i alt 22 leksikalske kvindenavne afledt til *Søren* er dannet på følgende vis:

Søren + *-ine*, *-bine*, *-dine*, *-line*, *-mine*, *-rine*, *-sine*, *-tine*

Sør(r)e + *-ine*, *-fine**, *-mine*, *-sine*

Sør(r) + *-ine*, *-bine*, *-dine*, *-fine*, *-gine*, *-line*, *-mine*, *-nine*, *-sine*, *-vine*

Bemærk at *Sørafine* betragtes som en ortografisk og mere udtalenær variant af et tænkt navn, **Sørefine*, der ikke optræder i de fire folketællinger, der danner ramme for denne undersøgelse.

Akkurat som vi før så med kvindenavne dannet til *Morten*, optræder godt to tredjedele af navnene dannet til *Søren* som første eller eneste fornavn. I 1880 er det tilfældet for 1.530 af 2.417 navne, og i 1840 for 33 af 49 navne. Igen ses der altså ikke nogen udpræget overensstemmelse med Weises betragtninger om, at *-ine*-navne hovedsageligt findes som andet eller senere fornavn.

-Ine-navne dannet til kvindenavne

I løbet af det 19. århundrede er det også blevet almindeligere at tilføje *-ine*-endelser til kvindenavne. Her kan motivet ikke være opkaldelse efter mandlige slægtninge, som det ofte må antages at være ved moverede navne. Der kan naturligvis også her være tale om opkaldelse efter slægtninge, men da

vel at mærke kvindelige slægtninge, hvor *-ine*-endelsen kan skabe variation. Denne form for navnedannelse vidner muligvis også om, at der er gået mode i *-ine*-lyden, der måske er blevet opfattet fonetisk appellerende, hvorfor *-ine* efterhånden er blevet kombineret med stort set alle eksisterende navne. Her følger en kort oversigt over kvindenavnene *Birthe*, *Bodil*, *Karen* og *Mette* og de *-ine*-navne, de i folketællingen 1880 danner grundlag for.

Navnet *Birt(h)e* indgår som basisnavn i de seks leksikalske *-ine*-navne *Birte-gine*, *Birt(h)eline*, *Birt(h)emine*, *Birthesine*, *Birtheticine* og *Birtrine*. Det klart foretrukne af disse navne er *Birtheticine*, der er fundet 22 gange, hvoraf de syv er stavevarianten *Birteline*. De øvrige fem navne optræder blot en til to gange hver. Det bemærkes, at fem navne er dannet med det fulde basisnavn *Birt(h)e* samt sekundære suffikser, mens kun *Birtrine* er afledt til en del af basisnavnet.

Bodil indgår som basisnavn i fem leksikalske *-ine*-navne. *Bodilline* er med 50 forekomster, hvoraf de 20 er stavevarianten *Bodiline*, det almindeligste navn i denne gruppe, men også *Bodilsine*, der er noteret 19 gange, er relativt almindeligt. De resterende tre navne, *Bodildine*, *Bodilmine* og *Bodiltine* er blot noteret en enkelt gang hver. Da *Bodil* har *-l* i udlyd må formen *Bodiline* umiddelbart betragtes som en dannelse med primærsuffikset *-ine*, mens *Bodilline* kan tolkes som en dannelse med sekundærsuffikset *-line*. Der har dog næppe været udtaleforskel på de to navne, og *-l*-lyden har formentlig snarere udgjort initial lyd i suffikset end udlyd i basisnavnet, altså 'Bodi-line' og ikke 'Bodiline'. I så fald har navnet lydligt fremstået som en dannelse med sekundærsuffiks. De øvrige navne, hvor *Bodil* er basisnavn, er alle dannet med sekundærsuffikser.

Seks forskellige leksikalske *-ine*-navne er dannet med *Karen* som basisnavn. Alle seks er dannet med fuldt basisnavn og sekundærsuffiks, hvoraf *Karentine*, der er noteret 162 gange, er klart det almindeligste navn, efterfulgt af *Karensine*, der er fundet 51 gange og *Karenline* med 23 forekomster. Sjældnere er *Karenmine*, *Karendine* og *Karenrine*.

Mette har ligeledes dannet basis for seks *-ine*-navne, hvoraf et, *Mettine*, der findes 128 gange, er eneste navn dannet med primærsuffiks og kun en del af basisnavnet. De resterende fem navne i denne gruppe er *Metteline*, der er anført 42 gange samt de sjældnere *Mettedine*, *Mettemine*, *Mettesine* og *Mettetine*, der alle er dannet ved fuldt basisnavn samt et sekundærsuffiks.

Med undtagelse af *Birtrine* og *Mettine*, og måske *Bodiline*, er navnene dannet ved at tilføje, hvad der umiddelbart fremstår som et sekundærsuffiks til hele basisnavnet og aldrig til dele heraf. Dette står i modsætning til, hvad der ofte var tilfældet med *-ine*-navnene dannet til mandnavne, som vi så med eksemplerne *Morten* og *Søren*. Dette skyldes formentlig, at mange af *-ine*-navne-

ne dannet til kvindelige navne ikke skal ses som afledninger, men snarere som sammensætninger.³¹ En lang række af sekundærsuffikserne er med tiden overgået til også at være i brug som selvstændige kvindenavne, for eksempel *Bine*, *Line*, *Mine* og *Rine*, og navne som *Birthe*, *Bodil*, *Karentine* og *Mettetidine* skal nok snarest ses som sammensatte navne. I vore dage er sammensatte navne ofte sammenskrevet eller skrevet med bindestreg, som det kendes fra velkendte navne som *Annemarie* eller *Anne-Marie*, mens *Anne Marie* må betragtes som to navne, selvom udtalen af de tre eksempler ofte vil være den samme. I 1800-tallets folketællinger findes talrige eksempler på navnerækker, hvor de selvstændige *-ine*-navne optræder efterstillet et kvindenavn, som vi finder det hos blandt andre Maren Bine Tygesen i Fuglslev på Djurs, Inger Line Larsen i Bursø på Lolland og Anne Rine Sommer i Povlsker på Bornholm. I disse eksempler, der alle er taget fra folketællingen i 1880, fremstår *-ine*-navnene ikke som afledningssuffikser og ej heller som dele af sammensatte navne, men som selvstændige navne.

Imidlertid kan en så entydig sondring, hvor navne som *Bine*, *Mine* og *Tine* anskues som et selvstændigt navn, når de står adskilt fra et foranstående navn med et mellemrum, ikke foretages. I folketællingen fra 1880 er der talrige eksempler på, at navnene umiddelbart fremstår som selvstændige navne, selvom de må udgøre et suffiks. Det er tilfældet, når de er efterstillet et mandsnavn, hvilket Jeppe Bine Dorthe Jepsen i Gadbjerg ved Vejle, Jakkob Line Marie Sørensen i Skjern ved Viborg, Otto Mine Olesen i Frejlev ved Aalborg, Andrea Niels Sine Sørensen i Vig i Odsherred og Reinholt Tine Juliane Nielsen i Idestrup på Falster, alle er eksempler på.

Brugen af *-ine*-navne i Øster Flakkebjerg Herred og Næstved Købstad

Hvor gennemgangen af *-ine*-navnene afledt af *Morten* og *Søren* samt dannelserne til kvindenavnene *Birthe*, *Bodil*, *Karen* og *Mette* vedrører hele Danmark, skal fokus nu rettes på brugen af navnetypen i et geografisk afgrænset område. Som fokusområde er valget faldet på Øster Flakkebjerg Herred på Sydvestsjælland, og brugen af *-ine*-navne i det rurale herred sammenstilles undervejs med navnebrugen i købstaden Næstved (jf. figur 3). Det er igen de fire folketællinger fra 1787, 1801, 1840 og 1880, der danner grundlag for redegørelsen. I folketællingen fra 1787 optræder 6.782 personer i Øster Flakkebjerg, og dette tal stiger over 7.161 i 1801 og 9.800 i 1840 til 13.174 i 1880 – altså lidt under en fordobling over hele perioden. Befolkningstilvæksten er mere udpræget i byen, hvor indbyggertallet stiger fra 1.507 i 1787 via 1.785 i 1801 og 2.271 i 1840 til 4.792 i 1880.

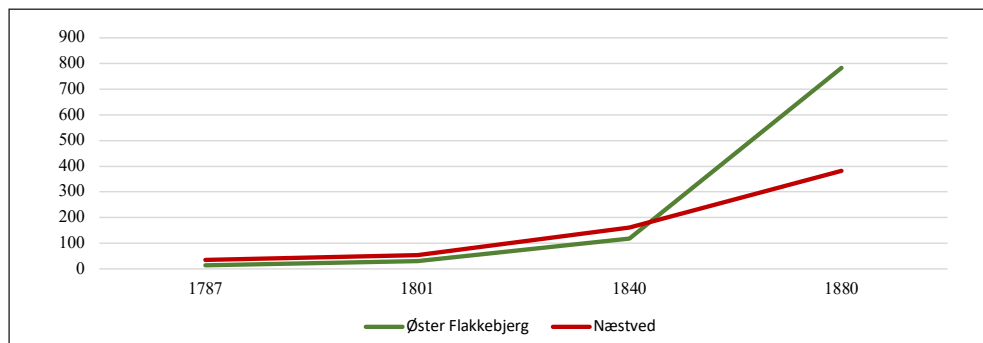

Figur 3. Udsnit over den sydlige del af Sjælland, hvor Øster Flakkebjerg Herred og købstaden Næstved er beliggende. Øster Flakkebjerg Herred omfatter de 14 landsogne Fodby, Fuglebjerg, Fyrendal, Førslev, Gunderslev, Haldagerlille, Herlufsholm, Hyllinge, Karrebæk, Krummerup, Kvislemark, Marvede, Tystrup og Vallensved. Købstaden Næstved er beliggende i Hammer Herred, men købstadens jorder grænser op til sognene Fodby og Herlufsholm i Øster Flakkebjerg Herreds østlige del. Kortet er udarbejdet af forfatteren og Bo Nissen Knudsen på baggrund af de høje målebordsblade 1840–1899.

Her skal gives en kort redegørelse for den generelle brug af *-ine*-navne i Øster Flakkebjerg Herred og i Næstved, hvorefter der gives en oversigt over navne med *-ine*-suffikser i landsognene. Navnene behandles på samme vis som hos Weise, hvilket vil sige, at de inddeles efter udlyd i de elleve grupper (*Bine, Dine, Fine, Gine, Line, Mine, Nine, Rine, Sine, Tine* og *Vine*), og hver gruppe inkluderer såvel afledninger med primærsuffikset *-ine* som med de pågældende sekundærsuffikser.³²

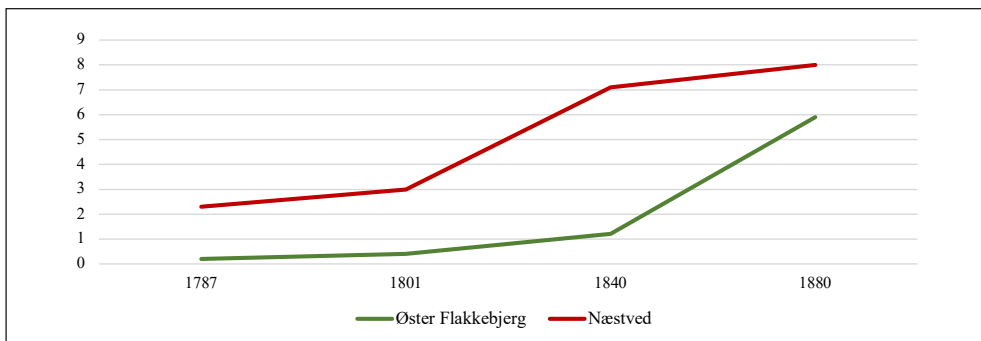
Et landligt fænomen?

Som nævnt indledningsvis skriver både Meldgaard og Weise, at *-ine*-navne i slutningen af det 19. århundrede hovedsageligt har været i brug på landet og været karakteristisk for bondestanden. Helt så entydigt forholder det sig imidlertid ikke, når vi ser på navnetypen i Øster Flakkebjerg Herred og Næstved. Figur 4 viser antallet af personer, der står anført med mindst ét *-ine*-navn i henholdsvis landsognene i Øster Flakkebjerg og købstaden Næstved i de fire folketællinger. Det fremgår her, at antallet af navnebærere i de tre tidligste folketællinger er højere i Næstved end i Øster Flakkebjerg. I 1787 står 35 personer i Næstved anført med et navn af denne type, mens det blot er tilfældet for 14 personer i landsognene. I 1801 og 1840 er tallene i Næstved steget til henholdsvis 54 og 161, og også i Øster Flakkebjerg stiger brugen af *-ine*-navne, der her bæres af 30 personer i 1801 og 119 i 1840. I 1880 ses et anderledes billede, da antallet af *-ine*-navnebærere er væsentligt større i landsognene, hvor i alt 783 personer bærer mindst et *-ine*-navn, mens tallet i Næstved er 382. Der er tale om en markant fremgang begge steder, men mest eklatant i landsognene.

Figur 4. Grafen viser det samlede antal af navnebærere med *-ine*-navne i Øster Flakkebjerg Herred og Næstved Købstad i de fire folketællinger.

Tallene tager imidlertid ikke højde for de forskelligartede mønstre i befolkningstilvækst, og derfor er billedet også anderledes, hvis vi ser på de procentvise andele af navnebærere med et eller flere *-ine*-navne. For som det fremgår af figur 5, er der i 1880 fortsat en større andel af navnebærerne i købstaden, der står anført med et *-ine*-navn, end det er tilfældet i landsognene. I 1880 findes navnetypen således hos 8 % af købstadens indbyggere, mens tallet i Øster Flakkebjerg blot er 5,9 %.

Figur 5. Grafen viser den procentvise andel af navnebærere med *-ine*-navne i Øster Flakkebjerg Herred og Næstved Købstad i de fire folketællinger.

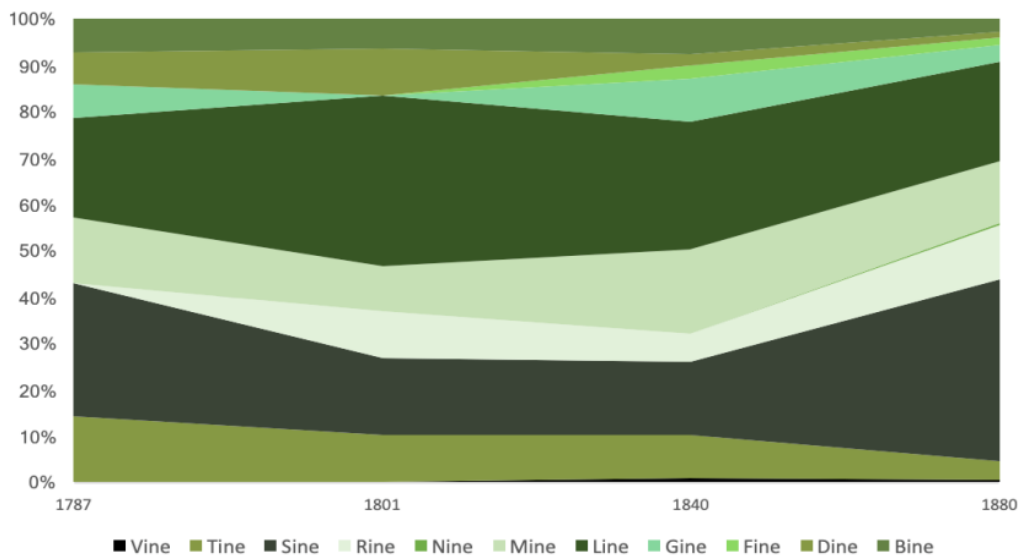
Grafen i figur 5 viser endvidere en klar tendens til, at brugen af *-ine*-navne eskaleres tidligere i byen end på landet. I Næstved bærer henholdsvis 2,3 % og 3,0 % af befolkningen i folketællingerne fra 1787 og 1801 et *-ine*-navn, men i 1840 er andelen steget markant til 7,1 %, hvorefter der ses en mere moderat stigning frem til 1880, hvor 8,0 % af indbyggerne i byen bærer navnetypen. I de 14 landsogne er udgangspunktet helt nede på 0,2 % i 1787 og 0,4 % i 1801. I 1840 er tallet steget til 1,2 %, hvorefter *-ine*-navne for alvor vinder frem, og i 1880 bærer næsten 6 % et navn af denne type.

Dermed synes *-ine*-navne ikke at være så signifikant et landbofænomen, som den tidligere forskning i navnetypen foreslår. Dog skal der ikke drages forhastede slutninger, da der må tages en del forbehold. Tallene viser for eksempel intet om, hvor stor en andel af navnebærerne i købstaden, der har sit ophav i et landsogn, og som er kommet til byen eksempelvis for at tjene. Samtidig må det påpeges, at de to kurver nærmer sig hinanden, og det er ikke utænkeligt, at det omkring århundredeskiftet faktisk ville være i sognene i Øster Flakkebjerg, at den procentvise andel af *-ine*-navne ville være størst. Endelig skal naturligvis tages det forbehold, at dette blot er ét herred og én købstad, mens situationen andre steder i landet sagtens kan tænkes at være en ganske anden. Imidlertid ligger det uden for artiklens rammer at foretage dybdegående studier af navnebærernes sociale baggrund, ligesom det ikke har været muligt at udbygge undersøgelsen med flere områder.

Ser vi på hvor stor en andel af navnebærerne i Øster Flakkebjerg, der bærer de forskellige manifestationer af *-ine*-navne i folketællingerne, viser tabellen i figur 6 en gennemgående stigende tendens. Der er dog stor forskel på graden af fremgangen i de enkelte grupper. Det skal holdes for øje, at en navnebærer sagtens kan have mere end ét *-ine*-navn og derfor indgå i flere grupper.

	1787 ‰	1801 ‰	1840 ‰	1880 ‰
-bine	0,14	0,28	1,02	2,05
-dine	0,14	0,42	0,31	1,06
-fine	–	–	0,41	0,99
-gine	0,14	–	1,22	2,73
-line	0,44	1,53	3,67	16,02
-mine	0,29	0,42	2,45	9,87
-nine	–	–	–	0,46
-rine	–	0,42	0,82	8,43
-sine	0,59	0,70	2,14	29,30
-tine	0,29	0,42	1,22	2,88
-vine	–	–	0,10	0,38

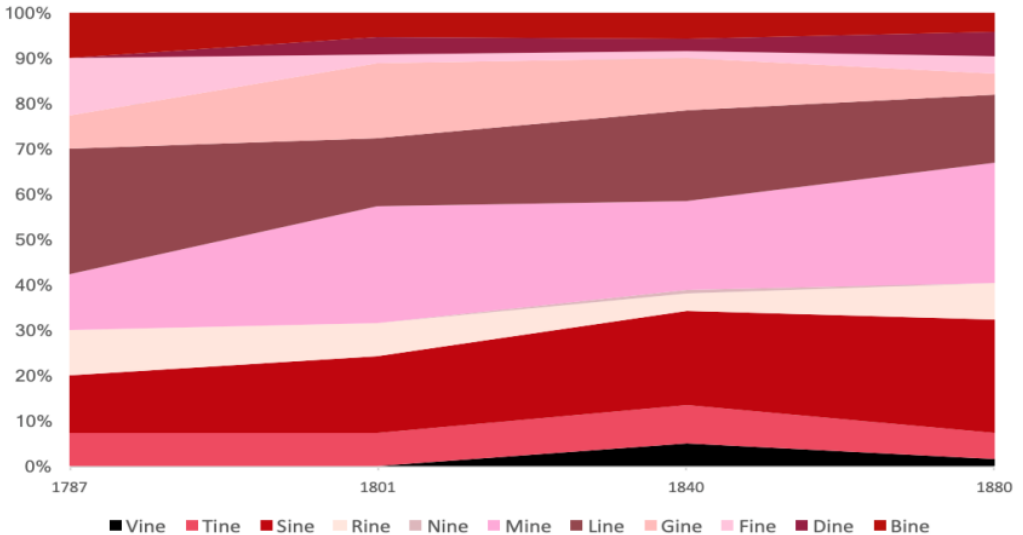
Figur 6. Til venstre ses distributionen af -ine-navne i de fire undersøgte folketællinger i Øster Flakkebjerg Herred opgjort i promille (‰). Der er gennemgående fremgang i alle gruppernes andele af den samlede navnemasse i herredet, men i forskelligt omfang. Foruden ses ses de enkelte gruppers andele af den samlede mængde -ine-navne i folketællingerne, og heraf fremgår det, at særligt -line og -sine er de foretrukne afledningsendelser i herredet.

De mindste stigninger findes for -vine og -nine, mens andre endelser har markante fremgange. -Rine stiger igennem perioden fra 0 ‰ til 8,43 ‰, -mine stiger fra 0,29 ‰ i 1787 til 9,87 ‰ i 1880, og -line, der findes som suffiks hos 0,44 ‰ i 1787, stiger via 1,53 ‰ i 1801 og 3,67 ‰ i 1840 til 16,02 ‰ i 1880. Det suffiks, der oplever den største fremgang, er dog -sine, der går fra 0,59 ‰ og 0,70 ‰ i de to tidlige folketællinger til 2,14 ‰ i 1840, hvorefter der er et kraftigt opsving til hele 29,3 ‰ i 1880. Grafen foruden i figur 6 viser de enkelte endelsers andele

	1787 ‰	1801 ‰	1840 ‰	1880 ‰
-bine	2,65	1,68	4,40	4,59
-dine	–	1,12	2,20	5,43
-fine	–	0,56	1,32	3,96
-gine	1,99	5,04	8,81	4,80
-line	7,30	4,48	15,85	16,07
-mine	3,32	7,84	15,41	27,55
-nine	–	–	0,44	0,21
-rine	2,65	2,24	3,08	8,35
-sine	3,32	5,04	16,29	26,09
-tine	1,99	2,24	6,61	6,05
-vine	–	–	3,96	1,67

Figur 7. Til venstre ses distributionen af -ine-navnebærere i de fire undersøgte folketællinger i Næstved Købstad opgjort i promille (‰). Forneden ses ses de enkelte gruppers andele af den samlede mængde -ine-navne i folketællingerne, og heraf fremgår det, at særligt -mine og -sine kommer til at være de foretrukne afledningsender i byen.

af -ine-navnene, og heraf fremgår det, at netop -line og -sine dominerer billedet, ikke mindst -sine i 1880.

I Næstved forøges brugen af de fleste -ine-ender, men -gine, -nine, -tine og -vine falder dog alle i brug mellem 1840 og 1880 (tabel, figur 7). I modsætning til Øster Flakkebjerg sker de mest markante stigninger allerede mellem 1801 og 1840, men -mine og -sine stiger dog også markant frem til 1880, og som grafen i figur 7 viser, kommer disse to endelser til at dominere med hensyn til

udlyd i 1880. *-Line* udgør derimod en noget mindre andel af *-ine*-navnene, end hvad vi netop så i Øster Flakkebjerg.

I det følgende gives en oversigt over *-ine*-navnestoffet i Øster Flakkebjerg samt en kort redegørelse for udvalgte navne. Fokus er på landsognene, men navnebrugen i Næstved inddrages undertiden i perspektiverende henseende. Som tidligere nævnt omfatter den enkelte gruppe såvel afledninger med primærsuffikset *-ine* som de pågældende sekundærsuffikser. Når et leksikalsk navn har flere stavevarianter, eksempelvis *Pouline*, *Pauline* og *Povline*, er det den almindeligste form i de enkelte folketællinger, der står oplistet. Antallet af forekomster er anført i parentes uden hensyn til, om et navn er anført som første eller eneste fornavn, eller om det optræder senere i en navnerække.

Endelsen *-bine*

Den første gruppe navne har *-bine* i udlyd, og omfatter følgende navne i de fire folketællinger:

1787: *Jacobine* (1)

1801: *Jacobine* (2)

1840: *Jacobine* (9), *Bine* (1)

1880: *Jacobine* (25), *Bine* (1), *Tobine* (1)

Her er tale om en ganske lille gruppe, der i de to tidlige folketællinger kun omfatter navnet *Jacobine*, der findes hos en enkelt navnebærer i 1787 og to i 1801. I 1840 har *Jacobine* fået selskab af *Bine*, der som nævnt efterhånden er blevet et selvstændigt navn. *Jacobine* er dog fortsat almindeligst. Disse to navne findes også i 1880, hvor *Jacobine* endnu engang er almindeligst. Gruppen er nu udvidet med navnet *Tobine*, der her er tolket som en *-ine*-afledning af det bibelske mandnavn *Tobia*. Både *Jacobine* og *Tobine* er dannet ved primærsuffikset *-ine*, der i *Jakob-ine* er tilføjet hele basisnavnet *Jakob*, mens *-ine* i *Tob-ine* er tilføjet en del af basisnavnet *Tobia*.

I Næstved er *Jacobine* ligeledes det almindeligste *-bine*-navn perioden igennem. *Bine* findes også her fra 1840, hvor to personer står oplistet med dette navn. I Næstved findes tillige navnet *Albine* i 1880, der kan tolkes som en afledning af mandnavnet *Albert*.

Endelsen *-dine*

Den næste gruppe af navne har *-dine* i udlyd og findes i følgende navne:

1787: *Conradine* (1)

1801: *Conradine* (2), *Mundine* (1)

1840: *Claudine* (1), *Conradine* (1), *Mondine* (1)

1880: *Claudine* (5), *Conradine* (5), *Bernhardine* (1), *Carldine* (1), *Edvardine* (1), *Ferdinandine* (1)

Navnet *Conradine* er det eneste *-dine*-navn, der findes i alle fire folketællinger. Hovedparten af navnene i denne gruppe er ligesom *Conrad-ine* dannet med primærsuffiks tilføjet et basisnavn med *-d* i udlyd, som det er tilfældet i *Bernhard-ine*, *Edvard-ine*, *Ferdinand-ine* og *Knud-ine*. *Carl-dine* er dannet med sekundært suffiks tilføjet hele basisnavnet *Carl*, mens *Clau-dine* er dannet til en del af basisnavnet, *Claus*, omend det også kan tolkes som en afledning af *Claudius*. *Mun-dine*, der optræder i 1801, er her anset som en stavevariant af *Mon-dine* i 1840 og tolket som en kvindelig dannelse til mandnavnet *Mons*.

Conradine er med 13 navnebærere i 1880 også dominerende blandt *-dine*-navnene i Næstved. I 1880 findes navnet *Edvardine* seks gange i købstaden, mens navne som *Gothardine* og *Knudine* findes en enkelt gang hver. *Ferdinandine* og *Sigvardine* optræder en gang hver i 1840. I Næstved og i særdeleshed i Øster Flakkebjerg er der altså tale om mange navne, der blot optræder en enkelt gang hver.

Endelsen *-fine*

Kvindenavne med endelsen *-fine* hører til blandt undersøgelsens mindre grupper, både med hensyn til antallet af leksikalske navne og antallet af navnebærere med disse navne. Gruppen indeholder følgende navne:

1787: –

1801: –

1840: *Adolphine* (2), *Josephine* (2)

1880: *Josephine* (9), *Adolfine* (3), *Rudolfine* (1)

Gruppen rummer blot tre navne. *Josephine* er som nævnt anset som både en dansk dannelse til navnet *Josef* og et fransk indlånt navn dannet på samme vis, mens *Adolfine* og *Rudolfine* anses som hjemlige dannelser. Navnene er alle dannet med primærsuffiks tilføjet hele basisnavne med *-f* i udlyd.

I Næstved optræder de samme tre navne, og derudover optræder navnet *Ophine* en enkelt gang i 1880. Dette navn kan i princippet være en afledning til hvilket som helst navn med *o* i forlyd.

Endelsen *-gine*

Afledningsendelsen *-gine* findes i følgende navne:

1787: *Regine* (1)

1801: –

1840: *Georgine* (7), *Regine* (4), *Helgine* (1)

1880: *Jørgine* (22), *Regine* (10), *Georgine* (2), *Helgine* (1), *Jogine* (1)

Navnet *Jørgine* er ikke noteret i Øster Flakkebjerg i de tre tidlige folketællinger, men i 1880 er der pludselig ikke mindre end 22 kvinder, der bærer dette navn. *Jørgine* er afledt af mandsnavnet *Jørgen*, der er en dansk udvikling af *Georg*, der udgør basisnavnet i *Georgine*, hvilket er noteret både i 1840 og 1880. Navnet *Regine* kan være en afledning af navne på *Ragan-* eller *Regin-*, men der er sammenfald med den latinske betegnelse for 'dronning'.³³

Det er i vid udstrækning de samme navne, der findes i Næstved, men her er *Jørgine* i brug allerede i 1840, mens også navnet *Holgine*, dannet til mandsnavne *Holger*, findes i 1801.

Endelsen *-line*

Den næste gruppe er navne med *-line* i udlyd, der i Øster Flakkebjerg Herred er distribueret på følgende vis:

1787: *Nicoline* (2), *Pouline* (1)

1801: *Nicoline* (3), *Pouline* (3), *Oline* (2), *Bertholine* (1), *Eline* (1), *Line* (1)

1840: *Nicoline* (17), *Pouline* (7), *Line* (2), *Oline* (2), *Birtheleine* (1), *Bodiline* (1), *Boline* (1), *Eline* (1), *Martoline* (1), *Michaeline* (1), *Rosaline* (1)

1880: *Oline* (60), *Nicoline* (51), *Pouline* (28), *Boline* (18), *Eline* (15), *Line* (12), *Bartoline* (3), *Birtheleine* (3), *Bodeline* (3), *Rosaline* (2), *Aline* (1), *Barline* (1), *Cilline* (1), *Eilerline* (1), *Jaceline* (1), *Karenline* (1), *Karline* (1), *Kartseline* (1), *Kiersline* (1), *Nataline* (1), *Petroline* (1)

I 1787 udgøres gruppen af *Nicoline* og *Pouline*, der begge er dannet med primærsuffiks. I tilfældet *Pouline* er det tilføjet hele basisnavnet *Poul*, og i *Nicoline* en del af basisnavnet *Nicolaj*. De samme to navne udgør de almindeligste navne i gruppen i de følgende folketællinger. I 1801 findes seks leksikalske navne, og i 1840 er 11 leksikalske navne henført til denne gruppe. Tendensen fortsætter og i 1880 tæller gruppen 21 leksikalske navne.

Michaeline og det nævnte *Pouline* er dannet til basisnavne med *-l* i udlyd, henholdsvis *Michael* og *Poul*, men flere af dannelserne med primærsuffikset *-ine* er gjort til dele af basisnavnet, som det for eksempel er tilfældet i *Ol-ine* (af

Ole), *Nicol-ine* (af *Nicolaj*) og *Berthol-ine* (af *Berthold*). Som eksempler på dannelser med sekundærsuffikser kan nævnes *Eiler-line*, *Karen-line* og *Petro-line*.

Karenline er samtidig et eksempel på *-line* som enten et led i en sammensætning eller en afledningsendelse til et kvindenavn. I samme kategori er *Birthe-line* og *Bodeline*, der hver er noteret tre gange i 1880, mens *Rosaline* findes to gange, og *Nataline*, som her er tolket som en afledning til *Natalia*, findes en enkelt gang.

Det er værd at bemærke, hvordan udviklingen af *Oline* er gået. Navnet er ikke til stede i 1787, og det optræder blot to gange i både 1801 og 1840, men i 1880 findes navnet ikke mindre end 60 gange. Hvad præcis denne markante fremgang skyldes er dog vanskelig at fastslå.

I Næstved er det i vidt omfang de samme navne, der markerer sig. Således er *Pouline* og *Nicoline* de almindeligste navne med endelsen *-line* i de tidligste folketællinger, hvorefter *Nicoline* alene tager over. Efterhånden bliver også *Oline* almindeligt, dog uden af det overstiger navnets fremgang i landsognene.

Endelsen *-mine*

Når det drejer sig om antallet af navnebærere er *-mine* ligeledes en af de større grupper i denne undersøgelse. Endelsen findes i Øster Flakkebjerg Herred i følgende navne:

1787: *Wilhelmine* (2)

1801: *Wilhelmine* (2), *Erasmine* (1)

1840: *Wilhelmine* (19), *Mine* (2), *Abrahamine* (1), *Jeastemine* (1), *Rasmine* (1)

1880: *Vilhelmine* (81), *Rasmine* (33), *Mine* (9), *Hermine* (2), *Erasmine* (1), *Larsmine* (1), *Ottomine* (1)

Navnet *Vilhelmine* er ganske dominerende i denne gruppe, men også *Rasmine* er i 1880 et udbredt navn. *Rasmine* er afledt af *Rasmus*, der har sin oprindelse i helgennavnet *Erasmus*, hvilket danner basisnavn for *Erasmine*, som optræder i herredet i 1801 og igen i 1880.

Vilhelmine og *Abrahamine* er begge navnedannelser, hvor hele basisnavne med *-m* i udlyd er tilføjet primærsuffikset *-ine*. Primærsuffikset er også ofte tilføjet en del af et basisnavn med *-m*, eksempelvis *Erasm-ine* (af *Erasmus*), *Herm-ine* (af *Herman*) og *Rasm-ine* (af *Rasmus*). Endelig findes sekundærsuffikset *-mine* i navnene *Lars-mine* og *Otto-mine*.

Som det fremgik i afsnittet om brugen af *-ine*-navne generelt i Øster Flakkebjerg og Næstved er *-mine* en del mere i brug i byen, end det er tilfældet på landet. Særligt ét navn kan tilskrives dette, nemlig *Vilhelmine*, der i slutningen af perioden markerer sig i byen i et endnu større omfang, end det er tilfæl-

det i landsognene. Fra at være noteret to gange i købstaden i 1787 og ni gange i 1801 går navnet til 23 forekomster i 1840 og ikke mindre end 118 i 1880. Til sammenligning findes *Rasmine*, som er det næstmest udbredte *-mine*-navn i Næstved i 1880 blot syv gange.

Endelsen *-nine*

-Nine hører i modsætning til *-line* og *-mine* til blandt de absolut mindste grupper i undersøgelsen, hvor blot følgende to navne er fundet i Øster Flakkebjerg Herred:

1787: –
1801: –
1840: –
1880: *Anine* (5), *Johannine* (1)

Navnet *Anine* optræder fem gange i 1880 og kan tolkes som en diminutiv form af kvindenavnet *Anna*. Det mere kuriøse navn *Johannine* kan dels være afledt med primærsuffikset *-ine* af mandsnavnet *Johannes* eller kvindenavnet *Johanne*, men kan også tolkes som en afledning til mandsnavnet *Johan* med sekundærsuffikset *-nine*.

I Næstved gør gruppen endnu mindre væsen af sig og er kun repræsenteret ved navnet *Anine*, der optræder en enkelt gang i 1840 og ligeledes en enkelt gang i 1880.

Endelsen *-rine*

Navne dannet med afledningsendelsen *-rine* er registreret i følgende navne:

1787: –
1801: *Petrine* (2), *Severine* (1)
1840: *Petrine* (4), *Laurine* (2), *Larine* (1), *Sørine* (1)
1880: *Petrine* (84), *Laurine* (19), *Alexandrine* (2), *Sørine* (2), *Birtrine* (1),
Larine (1), *Sarine* (1), *Serine* (1)

I denne gruppe dominerer særligt *Petrine*, der er en afledning af den latinske form *Petrus* af det græske *Petros*, der på dansk har udviklet sig til *Peter*. Særligt i 1880 markerer navnet sig, da antallet af navnebærere er steget fra fire i 1840 til 84. *Laurine* er optegnet 19 gange i 1880 og er dermed det næstmest almindelige navn med *-rine*. Som tidligere nævnt er der flere muligheder for dette navns ophav, da *Laurine* kan være en moving dannet til *Laurits* eller

muligvis *Lauris*, men det kan også være en diminutiv afledning af kvindenavnet *Laura*.

I Næstved er *Petrine* og *Laurine* også de almindeligste navne i denne gruppe. I byen findes i øvrigt en række tilfælde af mere kuriøse navne, der kun er noteret i enkeltstående tilfælde, som det er tilfældet for *Bestrine* i 1880, *Henirine* i 1801, *Teorine* i 1880 og *Zebrine* i 1787.

Endelsen *-sine*

Endelsen *-sine* hører til blandt de største grupper i denne undersøgelse både med hensyn til antallet af leksikalske navne og navnebærere:

1787: *Gedsine* (1), *Josine* (1), *Nielsine* (1), *Sine* (1)

1801: *Sine* (2), *Josine* (1), *Rosine* (1), *Thomasine* (1)

1840: *Jensine* (8), *Hansine* (4), *Sine* (4), *Larsine* (2), *Fresine* (1), *Loretsine* (1), *Rasine* (1)

1880: *Hansine* (186), *Jensine* (116), *Nielsine* (33), *Larsine* (20), *Sine* (8), *Andersine* (4), *Clausine* (4), *Frandsine* (3), *Thomasine* (3), *Elsine* (1), *Jørgensine* (1), *Lorentzine* (1), *Madsine* (1), *Melsine* (1), *Petrosine* (1)

Størstedelen af navnene i denne gruppe er dannet til basisnavne med *-s* i udlyd, heriblandt de mest udbredte, *Hans-ine*, *Jens-ine*, *Niels-ine*, *Lars-ine*, *Anders-ine*, *Claus-ine*, *Frands-ine* og *Thomas-ine*. Ofte ses konsonantfordobling som *Hans-sine*, *Jens-sine*, *Niels-sine* med flere. Undertiden er de kvindelige navne dog dannet med sekundære suffikser som det ses i *Jørgen-sine* og *Petro-sine*.

Her bemærkes særligt navnene *Hansine* og *Jensine*, der går fra at være moderat i brug i 1840, hvor henholdsvis fire og otte personer står anført med disse navne til at være særdeles almindelige i 1880. *Jensine* er således noteret 116 gange i den sene folketælling, men navnet *Hansine* er endnu mere i brug, da navnet optræder ikke mindre end 186 gange. Mandsnavnene *Jens* og *Hans* hører til blandt de almindeligste navne i 1800-tallet, hvilket blandt andet kommer til udtryk i Birgit Eggerts undersøgelse *Almuens fornavne omkring år 1800*, hvor *Peder* dog som det eneste mandnavn overgår *Hans* og *Jens*.³⁴ Også efternavnebrugen i folketællingen 1880 vidner om navnenes almindelighed, da de danner grundlag for nogle af de almindeligste efternavne. Således er *Jensen* med 9,2 % det almindeligste af alle efternavne i folketællingen, mens *Hansen* som det tredjemest hyppige efternavn optræder hos 7,8 % af befolkningen; derimellem ligger *Nielsen* med 8,4 %.³⁵ Det kan derfor ikke undre, at kvindenavne dannet til netop disse mandnavne er almindelige i den undersøgte periode. I Næstved er *Nielsine* ikke udbredt, men navnene *Hansine* og *Jensine* er betydelige, om end i noget mindre grad end tendensen på landet.

Navnet *Sine* findes i landsognene i alle fire folketællinger, og i Næstved er *Sine* noteret seks gange i 1840 og en enkelt gang i 1880. Med dette navn skal det dog holdes for øje, at det udtalemæssigt falder sammen med det gamle nordiske navn, *Signe*, og med tiden er disse to navne blevet stavevarianter af hinanden, der vanskeligt lader sig adskille. Dette kommer også til udtryk i et navn som *Hansigne*, der findes i Marvede Sogn. Da navnet er en afledning til mandnavnet *Hans*, må det nødvendigvis være suffikset *-sine* og ikke det nordiske navn *Signe*, der indgår i navnet. Havde *-signe* været sammensat med et kvindenavn, hvilket der findes tilfælde af uden for det undersøgte område, eksempelvis *Mettesigne* i Allerslev Sogn i Præstø Amt, da kunne det anses som en sammensætning, her med navnekomponenterne *Mette* og *Signe*. Navne afledt med *-signe* er ikke medtaget i undersøgelsen, og det er muligt, at antallet af *-sine*-navne ville forøges markant, hvis disse navne blev medregnet.

Endelsen *-tine*

Endnu en af de større grupper i forhold til antallet af leksikalske navne er *-tine*, der optræder som suffiks i følgende navne:

1787: *Ottine* (1), *Winsentine* (1)

1801: *Clementine* (1), *Fæstine* (1), *Ottine* (1)

1840: *Martine* (4), *Ottine* (2), *Augustine* (1), *Clementine* (1), *Ernstine* (1), *Hartine* (1), *Justine* (1), *Valentine* (1)

1880: *Martine* (17), *Albertine* (7), *Bertine* (2), *Mettine* (2), *Larentine* (2), *Valentine* (2), *Bodiltine* (1), *Botine* (1), *Justine* (1), *Klementine* (1), *Lauratine* (1), *Ottine* (1)

Udover *Martine*, der i 1840 optræder fire gange og i 1880 17 gange, samt *Albertine*, der forekommer syv gange i 1880, er navnene blot registreret en til to gange i de enkelte folketællinger. *Ottine* er det eneste navn, der findes i alle fire kilder, og navnet er snarest en feminin dannelse til mandnavne som *Otto* eller *Otte*, men en diminutiv form til kvindenavnet *Ottelia* er også mulig, ligesom det ikke kan udelukkes, at navnet undertiden er dannet til tallet otte og benyttet til det ottende barn i en børneflokk. *Valentine* er her oplistet som et *-ine*-navn, men navnet kan også være en *-e*-afledning til *Valentin*.

Flere af navnene er afledt ved, at et basisnavn med *-t* i udlyd er tilføjet primærsuffikset *-ine*, hvilket er tilfældet i navne som *Albert-ine*, *August-ine*, *Ernst-ine*, *Klement-ine* og *Winsent-ine*. *-Ine* optræder også som primært suffiks tilføjet en del af et basisnavn i *Mart-ine* (af *Martin*), *Mett-ine* (af *Mette*) og det netop omtalte *Ott-ine*.

I Næstved er kun *Martine*, der er optegnet seks gange i købstaden i 1840 og ni gange i 1880, fundet mere end to gange i den enkelte folketælling, og størstedelen af navnene optræder kun en enkelt gang. Det er for eksempel tilfældet for navnene *Constantine*, *Florentine*, *Leontine*, *Lorentine*, *Olfertine*, *Robertine* og *Sørentine*.

Endelsen -vine

Endelig kommer vi til *-vine*, der er det sidste af de 11 suffiksdannelser. Dette er en af undersøgelsens mindste grupper.

1787: –

1801: –

1840: *Levine* (1)

1880: *Elvine* (4), *Marvine* (1)

De tre navne er ikke frekvente. Med fire forekomster i 1880 er *Elvine* det almindeligste. Navnet kan være afledt af mandnavnet *Elof* eller måske *Elias*, men det kan også tænkes at være dannet til tallet elleve og være givet til det ellefte barn i en børneflokk, analogt med *Ottine* ovenfor, der kan være givet det ottende barn.

-Vine-navne er ikke mere frekvente i Næstved, hvor endelsen optræder i de fire navne *Alvine*, *Elvine*, *Ovine* og *Sevine*, der alle optræder en enkelt gang hver i folketællingen 1880.

Længere navnerækker – flere -ine-navne

I 1787 og 1801 findes i Øster Flakkebjerg Herred ikke en eneste kvinde, der står anført med mere end ét *-ine*-navn i folketællingslisterne. Men i løbet af det 19. århundrede er det gradvist blevet mere og mere almindeligt at navngive især pigebørn med flere navne, og efterhånden ser vi navnerækker, hvor mere end ét *-ine*-navn optræder. Dette er tilfældet hos seks individer i Øster Flakkebjerg Herred i 1840, nemlig Hartine Wilhelmine Jensdatter, Helgine Josephine Pedersdatter, Jacobine Wilhelmine Jørgensen, Johanne Georgine Vilhelmine Cecilie Tryde, Michaeline Wilhelmine Caspare Whitte og Wilhelmine Jensine Torbensen.

I 1880 bærer ikke mindre end 96 kvinder to *-ine*-navne, heriblandt Claudine Andrea Jakobine Broager, Hansine Nicoline Nielsen, Maren Jørgine Petrine Petersen, Oline Conradine Olsen og Poulina Rasmine Rasmussen. To kvinder, Jakobine Jørgine Nielsine Andersdatter og Martine Hansine Petrine Frederiksen, bærer sågar tre *-ine*-navne.

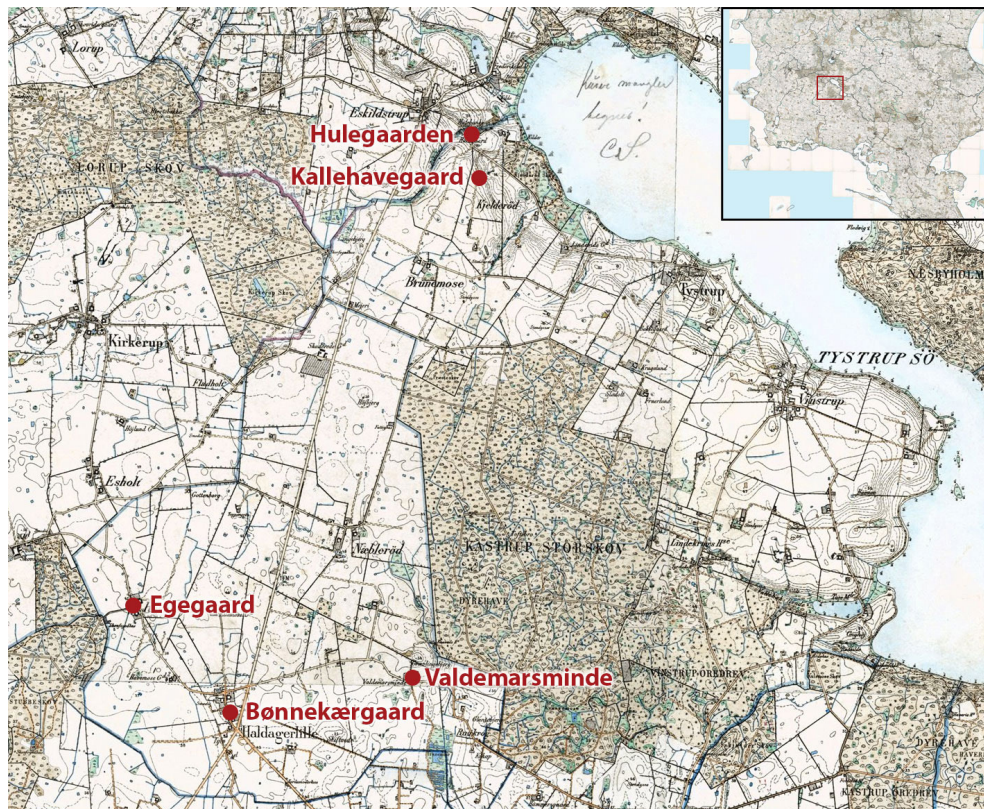
Slægten fra Kællerød – Om *-ine*-navne i en sjællandsk bondeslægt

Der er næppe tvivl om, at en stærk opkaldelsestradition er et væsentligt motiv, der ligger bag mange af *-ine*-navnene. Denne tradition, der går langt tilbage, har besiddet et ganske klart hierarki, således at bedsteforældre på faderens side er blevet opkaldt før bedsteforældre på moderens side, og på samme vis med farbrødre før morbrødre og fastre før mostre.³⁶ Dog har aktuelle dødsfald ofte rykket ved hierarkiet, således at nyligt afdøde har haft fortrinsret til opkaldelse. Afledninger af mandsnavne med det feminiserende suffiks *-ine* har gjort det muligt at opkalde mænd i piger, hvilket har været praktisk i det patriarkalske landbosamfund, når man for eksempel ikke har vidst, om der ville komme flere drengebørn i en børneflokk.

Her skal det for en kort bemærkning handle om opkaldelse som motivation for navngivning med *-ine*-navne. Baggrunden for denne delundersøgelse er bondeslægten fra Kællerød. *Kællerød*, som er den autoriserede staveform i dag, er en lille landsby beliggende ved Tystrup Sø i Tystrup Sogn, Øster Flakkebjerg Herred. Tilbage i 1923 udgav sognets præst Christian Krarup en slægtsbog over en familie fra Kællerød, og i 1946 udkom en revideret og særdeles forøget udgave af *Stamtavle over Slægten fra Kællerød*.³⁷ Andenudgaven danner grundlag for en redegørelse af brugen af *-ine*-navne i den sjællandske bondeslægt, men først vil jeg kort introducere slægten.

Bondeslægten føres tilbage til Jens Pedersen, der i 1641 har fået sin søn Michel døbt i Lynge Sogn. Michels søn, Jens Mikkelsen, står hos Krarup anført som "Gaardmand i Kællerød".³⁸ Slægtens fjerde led, Jens Mikkelsens søn Anders Jensen, blev født i landsbyen og fik sidenhen 12 børn, hvoraf fem drenge overlevede, til de var voksne og stiftede familie. Disse fem mænd blev stamfædre til fem grene af slægten, som Krarup har navngivet efter, hvor de har været bosat (jf. figur 8). Den ældste af de fem brødre var Jens Andersen, der var fæster af Bønnekærgaard i Haldagerlille, og derfor er han af Krarup udnævnt som stamfader til slægtsgrenen *Haldagerlille*. Anders Jensens næstældste søn, Oluf Andersen, har været gårdmand på fødegården Kallehavegaard (undertiden Kalvehavegaard), der er beliggende i Kællerød, hvorfor han blev stamfader til slægtsgrenen kaldet *Kællerød*. Den næste søn er Lars Andersen, der i 1789 blev gift med Karen Hansdatter, der var enke efter gårdmand Jørgen Larsen i Hulegaarden, der ligeledes er beliggende i Kællerød, og som har lagt navn til Lars Andersens slægtsgren, *Hulegaarden*. Jakob Andersen var gårdmand i Haldagerlille, hvorfra hans gård i 1805 blev udflyttet og vist i den forbindelse ændrede navn fra Præstbjerg til *Valdemarsminde*, som er navnet på den fjerde slægtsgren. Endelig har den yngste søn, Niels Andersen, været

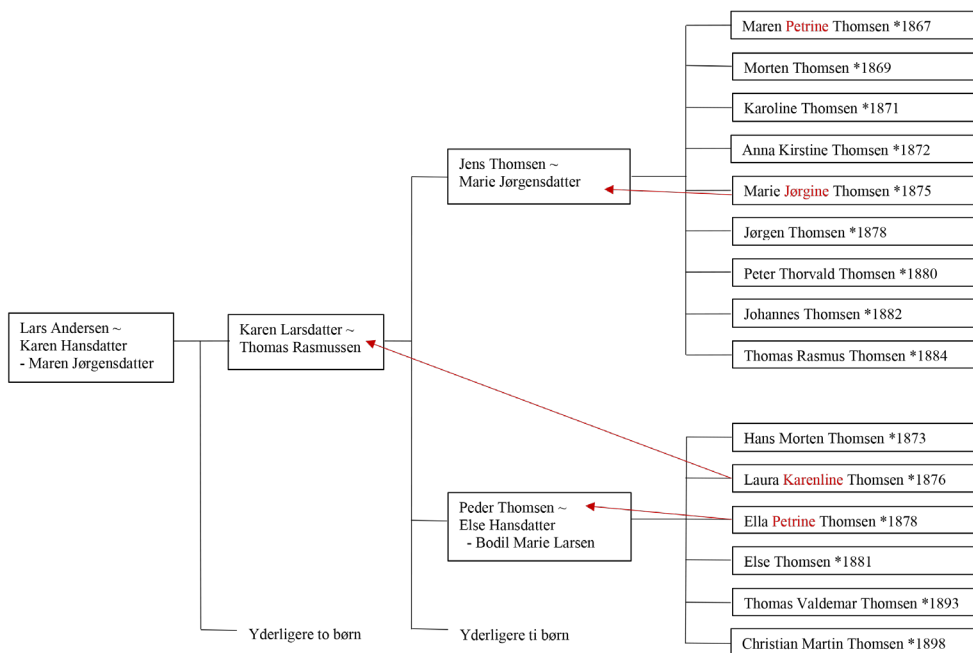
gårdmand i Egegaard i Ravnebjerg, hvorfor han blev stamfader til slægtsgrenen kaldet *Ravnebjerg*. Der er tale om en slægt, der langt op i tiden har været særdeles stedbunden, og størstedelen af slægtens medlemmer i det 18. og 19. århundrede har på forskellig vis indgået i bondefamilier i sognene Tystrup og Haldagerlille eller omkringliggende sogne.

Figur 8. Beliggenheden på gårdene, hvor de fem stamfædre i Slægten fra Kællerød (Krarup 1946) var bosat. Hulegaarden og Kallehavegaard er begge beliggende i bebyggelsen Kællerød i Tystrup Sogn, mens Bønnekærgaard i Haldagerlille, Egegaard i bebyggelsen Ravnebjerg og gården Valdemarsminde alle er beliggende i Haldagerlille Sogn. Umiddelbart nord og vest for de to gårde i Kællerød går sognegrænsen til Lynge Sogn, hvor slægtens ældste kendte led, Jens Pedersen, fik sønnen Michel døbt i 1641. Kortet er udarbejdet af forfatteren og Bo Nissen Knudsen på baggrund af de høje målebordsblade 1840–1899 og artiklen *Løst og fast om Kællerødslægten omkring Tystrup Sø* (Larsen 2012).

For at undersøge motiver bag navngivning med *-ine*-navne, har jeg undersøgt navnebrugen hos tre generationer, der er direkte efterkommere af de fem stamfædre. Personerne er født i perioden 1753 til omkring år 1900. Slægten tæller i disse tre slægtled i alt 198 kvinder, der samlet bærer 318 fornavne, hvoraf de 27 er navne med suffikset *-ine*. Det almindeligste *-ine*-navn er *Rasmine*, der optræder otte gange, og herefter følger *Vilhelmine* med tre forekomster. De øvrige navne er *Hansine*, *Jørgine*, *Nikoline*, *Oline* og *Petrine*, der alle optræder to gange, mens *Andersine*, *Karenline*, *Larsmine*, *Mettine*, *Nielsine* og *Pauline* optræder en gang hver.

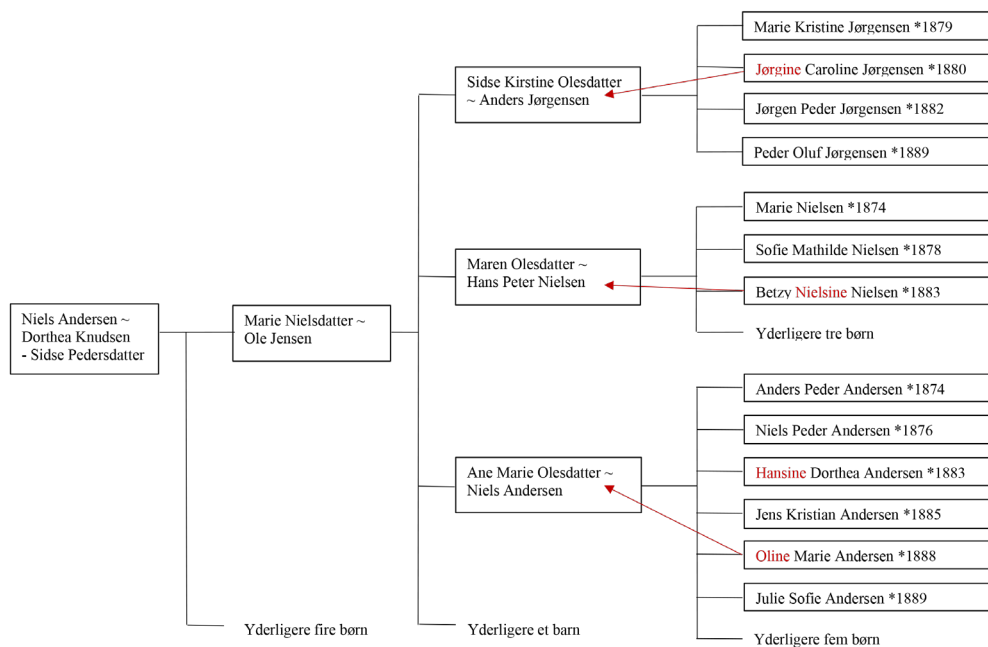
Ser vi på et par udsnit af slægtsgrenene, er det klart, at opkaldelse efter nærtstående medlemmer af slægten ofte kan være motivet bag *-ine*-navne. I slægtsgrenen *Hulegaarden*, figur 9, finder vi eksempelvis *Jørgine* som andet fornavn hos Marie Jørgine Thomsen. Moderen Marie Jørgensdatter står anført med primærpatronym (faderens navn og endelsen *-søn* eller *-datter*), hvoraf

Figur 9. Udsnit af slægtsgrenen *Hulegaarden* udarbejdet på grundlag af Stamtavle over Slægten fra Kællerød (Krarup 1946). Navnene markeret med rød er *-ine*-afledninger eller navne sammensat med et *-ine*-navn, mens pilene henviser til oplagte opkaldelsesmotiver.

det kan udledes, at navnet *Jørgine* formentlig skyldes opkaldelse efter bedstefareren på moderens side. Dette understøttes i, at den næste søn, der er født efter Maren *Jørgine*, er navngivet *Jørgen*. Det synes at have været presserende at opkalde et barn efter en *Jørgen*, og da er morfaderen det oplagte motiv, og da man ikke har vidst, om der ville komme flere drengebørn, har man valgt at opkalde datteren.

Maren *Jørgines* næsten jævnaldrende kusine bærer navnet *Laura Karenline*. Et oplagt motiv bag navnet *Karenline* er pigens bedstemor på faderens side, da hun bærer navnet *Karen*. Farmoderen er først død i 1883, næsten otte år efter, at *Laura Karenline* er kommet til verden, og er der tale om opkaldelse efter farmoderen, da kan man forstille sig, at suffikset *-line* her har haft en diminutiv betydning som 'lille *Karen*'. Dog skal det huskes på, at pigens tillige bærer navnet *Laura*, hvorfor suffikset *-line* egentlig synes overflødig i henhold til at holde pigens navn adskilt fra farmoderens. Et tredje eksempel på et *-ine*-

Figur 10. Udsnit af slægtsgrenen Ravnebjerg udarbejdet på grundlag af Stamtavle over Slægten fra Kællerød (Krarup 1946). Navnene markeret med rød er *-ine*-afledninger, og igen henviser pilene til oplagte opkaldelsesmotiver.

navn, der kan være motiveret af opkaldelse efter et nærtstående familiemedlem, findes hos Laura Karenlines lillesøster Ella Petrine. *Petrine* kan være dannet til faderens fornavn *Peder*. Bemærk at i alle tre nævnte eksempler bæres *-ine*-navnet som andet fornavn.

Også i slægtsgrenen *Ravnebjerg* findes flere oplagte motiver til *-ine*-navne inden for den nære familie. Figur 10 viser et udsnit af denne slægtsgren, hvor der ses tre eksempler på opkaldelse efter bedstefædre.

Jørgine Caroline Jørgensen er datter af Sidse Kirstine Olesdatter og Anders Jørgensen, der er født i 1854. Tilbage i 1828 blev det med en dåbsforordning forsøgt at indføre faste og arvelige slægtsnavne i Danmark, men det var først efter 1856, hvor nye restriktioner blev udsendt, at faste slægtsnavne for alvor vandt frem, og selv herefter blev den traditionelle navneskik med primærpatronymer flere steder holdt i hævd.³⁹ Det er derfor ikke usandsynligt, at Anders Jørgensens efternavn er et primærpatronym, der således vidner om navnet på Jørgines farfar, som pigen formentlig er opkaldet efter. Præcis det samme gør sig gældende for Betzy Nielsine Nielsen, hvis far, Hans Peter Nielsen, er født i 1847 og dermed før stramningen af navnerestriktionerne i 1856. Navnet *Nielsine* er formentlig dannet til farfaderens navn *Niels*. Endelig er Oline Marie Andersen sandsynligvis opkaldt efter sin morfar, Ole Jensen.

Dette er blot et par udsnit af *Slægten fra Kællerød*, hvor kun nogle få af de 27 *-ine*-navne er trukket frem, men også blandt de øvrige forekomster af navnetypen synes opkaldelse efter bedsteforældre at være et yndet motiv bag navngivningen. Anne Rasmine Pedersdatter i slægtsgrenen *Haldagerlille* er eksempelvis datter af Anne Kirstine Rasmusdatter, og *Rasmine* er formentligt motiveret af navnet på pigens morfar. Ligeledes er Marie Rasmine Pedersen i slægtsgrenen *Kællerød* sikkert opkaldt efter sin morfar Rasmus Jørgensen.

Konklusion

Ine-navne er tidligere blevet beskrevet som karakteristiske for bondestanden i slutningen af det 19. århundrede, men navnetypen er alligevel kun flygtigt berørt i den danske personnavneforskning. Navnetypen indgår som delundersøgelser i større undersøgelser af navnebrugen i geografisk afgrænsede områder, som det er tilfældet med Meldgaards studier over navnebrugen i henholdsvis Skast Herred og Vor Frue Sogn i København.⁴⁰ Også Lis Weise har taget *-ine*-navnene op, og hun har givet en værdifuld gennemgang af navnetypens forskellige manifestationer og dannelsesmåder, men kildegrundlaget for undersøgelsen synes langt fra at være udtømmende, ligesom mere fokus på geografiske aspekter i forhold til navnenes distribution kunne ønskes.⁴¹

Emnet er derfor langt fra udtømt, og en større, landsdækkende og systematisk undersøgelse af navnetypen kunne være nyttig. I denne artikel er præsenteret

teret de indledende resultater af et endnu ikke tilendebragt trefaset pilotprojekt, der undersøger *-ine*-navnenes dannelser, distribution og så vidt muligt motivationen bag brugen af disse navne.

I artiklens første del har fokus været rettet på mandnavnene *Morten* og *Søren* for igennem dem at undersøge, hvordan kvindelige navne er dannet ved afledninger med suffikset *-ine* i Danmark i fire folketællinger, fra 1787, 1801, 1840 og 1880. Som forventet fremgår det tydeligt, at denne form for navnedannelse går markant fremad i den undersøgte periode. Dette gælder både med hensyn til antallet af navnebærere, men også mængden af leksikalske navne, der forøges kraftigt frem imod 1880. I 1787 er *Morthine* således den eneste *-ine*-afledning af *Morten*, og navnet bæres blot af en navnebærer. Også i 1801 og i 1840 er navnetypen sjælden, men i 1880 findes 11 leksikalske kvindenavne, der alle er dannet til *Morten* ved *-ine*-afledning. Et lignende mønster, dog endnu mere udpræget, står *-ine*-afledninger af *Søren* for. I de tre tidligste folketællinger er *Sørine* således det eneste leksikalske navn, der er dannet på denne vis, men i 1880 er ikke mindre end 22 leksikalske navne kvindelige *-ine*-dannelser til mandnavnet *Søren*. Også antallet af navnebærere går markant fremad, fra 49 i 1840 til 2.417 i 1880.

Af de mange leksikalske kvindenavne, der dannes til *Morten* og *Søren*, er det et fåtal, der findes hos mange navnebærere. Med 2.262 forekomster er *Sørine* en klar undtagelse, men herudover er *Mortine* og *Sørensine* de eneste navne, der findes mere end 50 gange i 1880, og størstedelen af navnene er blot noteret en eller to gange. Resultaterne vidner om en innovativ navnedannelse og stor kreativitet i navngivningen, og det kunne måske tyde på, at det mere er *-ine*-lyden i sig selv, der har dannet mode, end de navne, der er resultat af afledningerne.

Undertiden kobles *-ine* på kvindenavne, og her er der naturligvis ikke tale om moving. Her er undersøgt, hvordan *-ine* manifesterer sig i kombination med kvindenavnene *Birthe*, *Bodil*, *Karen* og *Mette*. I modsætning til *-ine*-afledningerne af *Morten* og *Søren*, hvor afledningsendelsen ofte er koblet på kun en del af basisnavnet, da er *-ine* ved kvindenavnene næsten udelukkende tilføjet hele basisnavnet. Kun *Birtrine* og *Mettine* adskiller sig entydigt herfra. Meget tyder på, at når sekundære suffikser som eksempelvis *-bine*, *-line* og *-sine* optræder i kombination med et kvindenavn, da skal de nok nærmere anses som selvstændige navne, der indgår som komponenter i sammensatte navne. En klar sondring er imidlertid vanskelig at foretage i en kilde som folketællingerne, der er skrevet af mange forskellige skrivere, mindst en for hvert sogn, og der synes at være klare forskelle på, hvordan *-ine*-navne er blevet forstået. Der har formodentlig ikke været udtaleforskel i forbindelsen *Birthe Line* over for *BirtheLine*, hvilket også understøttes af, at flere afledninger til mandnavne er

skrevet i to ord, typen *Jakob Bine* eller *Hans Sine*. Dette er en af de problematikker, der med fordel kunne tages op i et systematisk studie af *-ine*-navnene i Danmark.

I artiklens anden del undersøges brugen af *-ine*-navne i landsognene i Øster Flakkebjerg Herred på Sydvestsjælland, der sammenstilles med brugen af navnetypen i den nærtliggende købstad Næstved. Her påvises det, at antallet af *-ine*-navne som forventet stiger mest i landsognene, og i 1880 er der klart flere *-ine*-navne i Øster Flakkebjerg Herred end i Næstved, hvilket er analogt med Meldgaards og Weises anskuelser. Imidlertid forholder det sig anderledes, når *-ine*-navnene ansues ud fra deres frekvensmæssige andel af den samlede navnemængde, da det her viser sig, at frekvensen i Næstved i 1880 fortsat overstiger den procentvise andel af navnene på landet. Dette kunne indikere, at navnetypen måske ikke er så karakteristisk for bondestanden i slutningen af det 19. århundrede. Dog skal her huskes på, at denne undersøgelses fokusperiode går til folketællingen i 1880, og det kunne forventes, at tallene ville se anderledes ud tættere på århundredeskiftet. Et andet forbehold, der skal tages, er, at det inden for denne artikels rammer endnu ikke har været muligt at undersøge sociale forhold for de enkelte navnebærere. Mange piger er kommet fra landet for at tjene i byen, og det har endnu ikke været muligt at undersøge, hvor stor en del af *-ine*-navnebærerne i byen, der har denne baggrund. Videre studier kan forhåbentlig afklare disse usikkerheder.

Der gives tillige en oversigt over *-ine*-navne i Øster Flakkebjerg Herred og, i perspektiverende henseende, i Næstved, i de fire nævnte folketællinger. Dette gøres ud fra Lis Weises inddeling af *-ine*-navne i 11 grupper baseret på navnenes udlyd. Heraf fremgår det, at suffiksdannelserne *-line* og *-sine* er mere almindelige på landet, mens *-mine* og *-sine* er dominerende i byen. Det bliver gradvist mere almindeligt at have mere end ét *-ine*-navn, men i det undersøgte område overstiger antallet af *-ine*-navne hos et enkelt individ aldrig tre.

Endelig viser pilotprojektets tredje del, at opkaldelse efter nære slægtninge er et oplagt motiv bag brugen af *-ine*-navne. Således er oplistet en række eksempler fra den sydvestsjællandske bondeslægt fra Kællerød (i dag Kellerød), hvor piger opkaldes efter bedstefædre, men også et enkelt eksempel på, at en pige kan være opkaldt efter en bedstemor.

Undersøgelsen viser dermed en række interessante og ikke altid forventelige aspekter ved brugen af *-ine*-navne. En større systematisk undersøgelse over brugen af *-ine*-navne over tid vil kunne klarlægge, hvorvidt der er væsentlige forskelle i brugen af navnetypen i Jylland og på Sjælland, og hvordan og hvornår navnene har bredt sig fra byerne til landet. Også sociale forhold, navnebærernes baggrund og klarere metoder til sondringer mellem afledte

og sammensatte navne er ligeledes punkter, hvor yderligere forskning kunne være ønskværdig.

Som nævnt udgør denne artikel blot en række foreløbige resultater fra et pilotprojekt, og undersøgelsen er derfor langt fra udtømmende. Mange spørgsmål vedrørende brugen af *-ine*-navne kan ikke besvares entydigt ud fra dette studie, og mange forhold er der endnu ikke taget højde for. Undersøgelsens faser begrænser sig til at gå i dybden med et par udvalgte navne, der danner basis for afledninger med *-ine* (*Morten, Søren, Birthe, Bodil, Karen og Mette*) eller til kun at omhandle navnebrugen i et mindre, geografisk afgrænset område (Øster Flakkebjerg og Næstved) eller en slægt (Slægten fra Kællerød). Ikke desto mindre viser undersøgelsen, at bølgen af *-ine*-navne, der er skyllet ind over Danmark over et par århundreder, men med et tyngdepunkt i 1800-tallets slutning, står for en yderst kreativ bevægelse i danskernes navneskik.

Kilde- og litteraturhenvisninger

Alhaug, Gulbrand, 1990: Women's names in *-ine* – A great name fashion in Norway in the 19th century. I: Eeva Maria Närhi (red.): *Proceedings of the XVIIth International Congress of Onomastic Science, Helsinki 13–18 August 1990, Vol. 1*, s. 137–145. Helsinki: The University of Helsinki & The Finnish Research Centre for Domestic Languages.

AO = Statens Arkiver. *Arkivalieronline* (opdateres løbende). Online tilgængelig:

<https://www.sa.dk/da/brug-arkivet/arkivalieronline-se-originale-dokumenter-paa-nettet/>

(sidst tilgået den 6. september 2019).

DDD = Statens Arkiver. *Dansk Demografisk Database* (opdateres løbende). Online tilgængelig:

<http://ddd.dda.dk/ddd.htm> (sidst tilgået den 6. september 2019).

DgP = Gunnar Knudsen, Marius Kristensen & Rikard Hornby (udg.). (1936–64). *Danmarks gamle Personnavne 1–2*. G.E.C. Gads forlag. København.

Eggert, Birgit, 2008: Nordisk navnerenæssance i Danmark. Indledende studier. I: Guðrún Kvaran, Hallgrímur J. Ámundason, Jónína Hafsteinsdóttir & Svavar Sigmundsson (red.): *Norræn nöfn – Nöfn á Norðurlöndum. Hefðir og endurnýjun. Nordiska namn – Namn i Norden. Tradition og fornyelse. Handlingar från Den fjortonde nordiska namnforskarkongressen i Borgarnes 11–14 augusti 2007* (NORNA-rapporter 84), 113–139. NORNA-förlaget. Uppsala.

- Eggert, Birgit, 2009: Almuens fornavne omkring år 1800. I: *Landbohistorisk Tidsskrift 2009:1*, s. 89–125. Online tilgængelig via: <https://tidsskrift.dk/landbohist/issue/view/507> (sidst tilgået 6. september 2019).
- Hornby, Rikard, 1978: *Danske personnavne*. G.E.C. Gads forlag. København.
- Krøner, Chr., 1946: *Stamtavle over slægten fra Kællerød* (2. forøgede udgave). Slagelse.
- Kruken, Kristoffer, 1982: Frå reformasjonen til den nordiske namnerenesansen. I: Ole Stemshaug (red.): *Norsk Personnamnleksion*, s. 44–65. Det norske samlaget. Oslo.
- Kællerød, Lars-Jakob Harding, 2018: Sankt Katharina som navngivningsmotiv i Danmark. I: Leila Mattfolk & Kristina Neumüller (hovedred.), Josefin Devine, Elin Pihl, Lennart Ryman & Annette C. Torensjö (red.): *Katharina och namnen. Vänskrift till Katharina Leibring på 60-årsdagen den 20 januari 2018*, s. 27–33. Uppsala Universitet. Uppsala.
- Kællerød, Lars-Jakob Harding, 2019: *Adam Gottlob Øhlenschläger Hauch & Jeppe Smed Jensen. Et studie af etableringen af det efternavnetypologiske mellemnavn i Danmark i 1800-tallet*. (Ph.d.-afhandling). Københavns Universitet. København.
- Larsen, Arne, 2012: Løst og fast om Kællerødslægten omkring Tystrup Sø. I: *Årbog for Historisk Forening for Midt- og Sydvestsjælland. Bind 99*, s. 53–60.
- Lerche Nielsen, Michael, 2006: *Hvad skal barnet hedde?* (16. udgave). Politikens Forlag. København.
- Meldgaard, Eva Villarsen, 1965: *Sydvestjysk navneskik gennem 300 år* (Navnestudier nr. 4). G.E.C. Gads forlag. København.
- Meldgaard, Eva Villarsen, 1982: Dansk fornavneskik i 1600-tallet. I: *Studier i Nordisk Filologi*, 63, s. 186–210.
- Meldgaard, Eva Villarsen, 1990: *Studier i københavnske fornavne 1650–1950* (Navnestudier nr. 32). C.A. Reitzels Forlag. København.
- Meldgaard, Eva Villarsen, 2002: *Den store navnebog* (5. udgave). Aschehoug. København.
- Storm, Gustav, 1893: Vore Forfædres Tro paa Sjælevandring og deres Opkaldelsessystem. I: Axel Kock et al. (red.): *Arkiv för Nordisk Filologi* (Nionde bandet, Ny Följd, Femte bandet), s. 199–222.
- Weise, Lis, 1989: *Mine, Dine og Sine*. Kvindenavne på *-ine*. I: Lena Peterson (hovedred.) & Svante Strandberg under medvirken af Lennart Elmevik, Lennart Moberg og Allan Rotsvik (red.): *Studia Onomastica. Festskrift til Thorsten Andersson den 23 februari 1989*, s. 415–425. Almqvist & Wiksell International. Stockholm.

Summary

Feminine names formed by masculine names with the suffix *-ine* represent a massive movement in the anthroponymic system in Denmark. It is believed that Princess Vilhelmine Ernestine (1650–1706), who was a daughter of King Frederik III, was the first person in Denmark with this kind of name.

During the following centuries, *-ine* names came to represent an immense innovation in Danish name usage and developed into a dominant naming practice. Despite the perception of high-class origins, this type of name is described as being characteristic of rural population in Denmark in the 19th century.⁴²

The names can be formed with either the primary suffix *-ine* or secondary suffixes subtracted from a base name from where it has taken a consonant with them e.g. *-bine*, *-mine* and *-sine*. The majority of the *-ine* names are formed from masculine names, e.g. *Jakobine* (< *Jakob*) and *Mortendine* (< *Morten*). Also, from the 19th century especially, feminine names derived from other feminine names are known, e.g. *Birtheine* (< *Birthe*) and *Mettine* (< *Mette*).

This article presents the initial results of a three-phase pilot study where various aspects of *-ine* names are examined. First, the manifestation of feminised names is examined by investigating which feminine names in four different censuses (1787, 1801, 1840 and 1880) are created with the suffix *-ine* from the masculine names *Morten* and *Søren* and also how the suffix is used in combination with the feminine names *Birthe*, *Bodil*, *Karen* and *Mette* in the census 1880. 11 feminine derivations from the masculine name *Morten* and no less than 22 from the name *Søren* are found which suggest a highly innovative and creative naming practice in the period. The names formed to masculine names can contain either the entire basic name (i.e. *Morten* and *Søren*) but often only a part it, e.g. *Morte-line* and *Sør-ine*. While *-ine* names formed from feminine names almost always contain the entire basic name combined with a secondary suffix. Hence it is suggested that names such as *Birtheine*, *Karentine* and *Mettedine* should be regarded as compound names more than derivations with *-ine*.

The second phase of the study deals with the use of *-ine* names in a minor geographical area, namely the county Øster Flakkebjerg on Zealand. Here the *-ine* names are explored through the same four censuses mentioned above. To clarify the development of this naming practice in a rural area, the names are classified into 11 groups sorted by the names' final sound. The results are compared with names used in the nearby town of Næstved, and it is shown that the usage of *-ine* names increases throughout the period, but this happens earlier in the town, and even in 1880 the frequency of *-ine* names is still higher in Næstved.

In the third and final phase, the practice of naming after relatives as a motive behind the usage of *-ine* names is explored through a rural family from Zealand. Here, examples of naming girls after both paternal and maternal grandfather using the suffix *-ine* are given, along with one possible example of naming after a grandmother.

Forfatterpræsentation

Lars-Jakob Harding Kællerød, født 1979, er cand.mag. i dansk og ph.d. i navneforskning fra Københavns Universitet 2019. På artiklens affattelsestidspunkt er han ansat som videnskabelig assistent sammesteds. Forskningsmæssigt beskæftiger han sig med både stednavne og personnavne, men hovedvægten er på sidstnævnte, hvor der ofte tillægges et historisk perspektiv. Dette kommer blandt andet til udtryk i ph.d.-afhandlingen, der omhandler mellemnavnebru- gen i Danmark i 1800-tallet, og en række artikler i videnskabelige tidsskrifter. E-mail: l.j.h.kaelloeroed@gmail.com

Noter

- 1 Meldgaard 1965, s. 62
- 2 Weise 1989, s. 416
- 3 Meldgaard 1990
- 4 Meldgaard 1990, s. 167 ff.
- 5 Meldgaard 1965 og 1990; Weise 1989
- 6 Alhaug 1990
- 7 Eggert 2008
- 8 Weise 1989
- 9 Weise 1989, s. 416
- 10 Weise 1989, s. 416
- 11 Weise 1989, s. 415
- 12 Weise 1989, s. 420
- 13 Weise 1989, s. 424
- 14 Krarup 1946
- 15 Meldgaard 1990, s. 158; jf. DgP
- 16 Meldgaard 1990, s. 177
- 17 Meldgaard 1990, s. 158
- 18 Meldgaard 1990, s. 160
- 19 Meldgaard 1990, s. 160
- 20 Meldgaard 1990, s. 161
- 21 Meldgaard 1990, s. 167 ff.
- 22 DgP 1 sp.731 ff.; jf. Kællerød 2018
- 23 jf. Lerche Nielsen 2006
- 24 Meldgaard 2002
- 25 Kruken 1982, s. 63;
Alhaug 1990, s. 142
- 26 Kruken 1982, s. 63
- 27 Weise 1989
- 28 Weise 1989, s. 424
- 29 Weise 1989, s. 416
- 30 Weise 1989, s. 416
- 31 Weise 1989, s. 416
- 32 Weise 1989
- 33 jf. Hornby 1978
- 34 Eggert 2009
- 35 Kællerød 2019, s. 260
- 36 Storm 1893; Meldgaard 1982
- 37 Krarup 1946
- 38 Krarup 1946, s. 8
- 39 Kællerød 2019, s. 56 ff.
- 40 Meldgaard 1965; Meldgaard 1990
- 41 Weise 1989
- 42 Meldgaard 1965 og 1990;
Weise 1989